

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra trestního práva

Trestný čin účasti na sebevraždě – teoretické a praktické aspekty

Diplomová práce

Crime of participation in a suicide – theoretical and practical aspects

VEDOUCÍ PRÁCE

JUDr. Alena Tibitzlová, Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Bc. Robert Šipula

PRAHA

2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Chrastavě, dne 5.3.2023

Bc. Robert Šípula

Poděkování

Tímto bych chtěl srdečně poděkovat JUDr. Aleně Tibitzlové, Ph.D., za její cenné rady, podněty, věnovaný čas a vstřícný přístup při zpracování této diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce je věnována trestnému činu účasti na sebevraždě se zaměřením na teoretické a praktické aspekty. Úvodem je popsán jeho vývoj, včetně zařazení tohoto trestného činu do české legislativy a porovnání s právní úpravou v zahraničí. Dále je sledována problematika sebevražd s ohledem na jejich příčiny, motivy a ohrožené skupiny, doplněná o zpracované statistické údaje. Okrajově se věnuje i pojmu eutanazie, její právní úpravě v cizině a pokusů o legislativní zakotvení v České republice. V závěrečné části jsou vymezeny konkrétní úkony v rámci prověřování trestného činu účasti na sebevraždě. Nechybí ani související judikatura a vyhodnocení statistických údajů k počtům stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob za tento trestný čin.

Klíčová slova

Účast na sebevraždě * trestný čin * sebevražda * eutanazie * pomoc * pohnutka.

Annotation

The diploma thesis is devoted to the crime of participation in suicide with a focus on theoretical and practical aspects. The introduction describes its development, including integration of this crime into Czech legislation and comparison with foreign legislation. Furthermore, the issue of suicide is examined with regard to its causes, motives and groups at risk, supplemented by statistical data. The concept of euthanasia, its legal regulation abroad and attempts to legislate it in the Czech Republic are also discussed. In the final part, specific measures are defined in the framework of the investigation of the crime of participation in suicide. Furthermore, the related judicature and an evaluation of statistical data on the number of persons prosecuted, charged and convicted for this offence are also included.

Keywords

Participation in suicide * crime * suicide * euthanasia * assisted * motive.

Obsah

Úvod	6
1 Trestný čin účasti na sebevraždě	9
1.1 Historický vývoj	9
1.2 Zařazení a vymezení z pohledu současné legislativy	12
1.3 Aktuální skutková podstata trestného činu účasti na sebevraždě	14
1.4 Vybraná související judikatura	19
1.5 Zpracování statistických údajů	25
2 Komparace české právní úpravy se zahraničím	29
2.1 Vybrané evropské státy	29
2.2 Státy s trestem smrti nebo vysokou hranicí odnětí svobody	32
2.3 Dekriminalizace sebevraždy	34
3 Sebevražda	39
3.1 Vymezení pojmů	39
3.2 Motivy a příčiny sebevražedných jednání	41
3.3 Ohrožené skupiny	43
3.5 Statistické údaje o sebevraždách	46
4 Aktuální otázka Eutanazie	51
4.1 Vymezení základních pojmů	51
4.2 Právní úprava eutanazie v zahraničí	52
4.3 Přístup k eutanazii v České republice	55
5 Procesní aspekty trestného činu účasti na sebevraždě	58
5.1 Prověřování trestného činu účasti na sebevraždě	58
5.2 Aktuální problematika ve smyslu § 158 odst. 3 trestního řádu	63
5.3 Nejednotný postup Policie ČR – zdravotní pitvy	64
Závěr	66
Použitá literatura a zdroje	71

Úvod

Sebevražda je v současné době velmi rozšířené téma, z pohledu trestního práva ve smyslu trestného činu účasti na sebevraždě tomu již tak není, byť v minulosti proběhlo několik neúspěšných pokusů o jeho úpravu. I přes to, že ustanovení tohoto paragrafového znění je platné 73 let, tak jeho úpravy byly vesměs minimální. Kromě přidaného znění pokusu sebevraždy, úpravy chráněných osob a výše trestů je de facto totožný. Byť jsem si plně vědom, že se jedná o velmi složitou problematiku, která zasahuje i mimo právní oblast, čímž je tvorba a kodifikace velice obtížná, tak i přes to si myslím, že by se měla na toto téma vést nejedna diskuse. Jejím výsledkem by mohla být i následná úprava legislativy o některou z forem asistované sebevraždy.

Cílem této diplomové práce bude popsat historické a současné pojetí trestného činu účasti na sebevraždě, včetně rozboru jeho aktuální skutkové podstaty. Z pohledu judikatury vymezit rozsudky soudů, ve smyslu pohnutí a pomoci k sebevraždě. Provést analýzu statistických údajů dostupných z platformy InfoData spravovanou Ministerstvem spravedlnosti, z které by měly být zjištěny počty trestně stíhaných, obviněných a pravomocně odsouzených osob. Zaměřit se na komparaci právní úpravy v České republice se zahraničím, zejména ve smyslu skutkové podstaty tohoto trestného činu a hrozících trestů. Dále zhodnotit vliv dekriminace sebevražd v zemích, kde jsou do současné doby sankcionovány, s ohledem na případné snížení počtů jejich páčání. Současně vymezit motivy a příčiny suicidálního jednání, včetně vytyčení rizikových skupin doplněné o analýzu statistických údajů. Vzhledem ke zpracovávané problematice okrajově vymezit pojem eutanazie, včetně její právní úpravy v zahraničí a přístupu k ní z pohledu České republiky. A v neposlední řadě v rámci praktické části, vymezit úkony ve fázi prověřování tohoto trestného činu, včetně příkladů nejednotných postupů z pohledu orgánů činných v trestním řízení.

Diplomová práce bude rozdělena na část teoretickou, vyčleněnou do prvních čtyř kapitol a praktickou, jež bude obsažena v kapitole páté. Na začátku bude shrnut vývoj trestného činu účasti na sebevraždě s vymezenými změnami v následných novelách trestního zákoníku. Následně se budu věnovat již samotnému trestnému

činu, zejména z pohledu aktuálního zařazení a vymezení znaků skutkové podstaty trestného činu. Objekt, objektivní stránku, subjekt a subjektivní stránku se pokusím srozumitelně rozvinout. Současně se budu věnovat i vybrané judikatuře spojené s tímto trestným činem, na které bych chtěl přednést možnosti objektivní stránky tohoto trestného činu ve smyslu pomoci, pohnutky a zlého zacházení. Následovat bude analýza statistických údajů, za desetileté období, k počtům trestně stíhaných, obviněných a pravomocně odsouzených osob.

Druhá kapitola bude věnována komparaci právní úpravy České republiky s vybranými evropskými státy a sledování rozdílů ve skutkové podstatě trestného činu účasti na sebevraždě a výši trestů v případě odsouzení. V tomto ohledu se zaměřím i na země z asijského kontinentu, které tyto sankce mají výrazně přísnější nebo v nich hrozí i trest smrti. Z důvodu, že na světě jsou stále země, které mají v legislativě zakotveny postihy sebevražd, shrnu i možný vliv její dekriminace na snížení počtů suicidálních jednání.

Následující kapitola bude zaměřena na mimo právní oblast, jelikož bude věnována sebevraždě a její definici včetně vymezení dalších základních pojmů, jako je sebevražedný pokus, myšlenky a suicidální chování. Důležité bude vymezit hlavní motivy a příčiny, které mají vliv na takové jednání osob. Z mého pohledu vytyčím i tři nejohroženější skupiny se sklony k vlastnímu vědomému ukončení života. V dané problematice nemohou chybět statistické údaje, které budou konkrétně zpracovány s cílem analyzovat počty páchaných sebevražd na území České republiky z pohledu pohlaví, věkových skupin a způsobů, kterými byly provedeny. Základní údaje porovnáám i se sousedními zeměmi.

Okrajově se také zmíním o eutanazii, jelikož jsem přesvědčen, že s touto tematikou úzce souvisí. Vymezím tedy pojmy a předložím právní úpravu tří států, které mají usmrcení na žádost zakotveno ve své legislativě. Vzhledem k pokusům o kodifikaci eutanazie v České republice shrnu dva předložené návrhy zákona, které i přes snahu navrhovatelů nebyly, politickým spektrem, přijaty.

Závěrečná kapitola bude zpracována v praktickém směru, ve které vymezím podstatné úkony v rámci prověřování trestného činu účasti na sebevraždě.

Z vlastní praxe nastíním hlavní úkoly, které by měly být provedeny, aby podezřelé jednání bylo důsledně objasněno. Dále zmíním i nejednotné postupy policie České republiky ve smyslu chyb při zahajování úkonů v trestním řízení dle § 158 odst. 3 trestního řádu a vyžadování informací o výsledcích zdravotní pitvy.

Nakonec této úvodní části bych rád zmínil, že téma této diplomové práce jsem si vybral z důvodu častého výskytu sebevražd během mého působení u policie. Téma ve mně rezonovalo myšlenky, proč se lidé k tomuto ukončení života uchýlí, jaké musí být jejich utrpení a jestli by v případě vážné nemoci neměli mít i možnost vlastní život ukončit bezbolestnou lékařskou pomocí. Proto bych závěrem této práce rád nastínil možnosti změn tohoto trestného činu, které by se mohly v naší legislativě v budoucnu objevit. Ke zpracování práce jsem využil vědecké metody, zejména komparaci, analýzu a dedukci.

1 Trestný čin účasti na sebevraždě

V této kapitole se budu věnovat historickému vývoji tohoto trestného činu, a to od jeho prvního zavedení do české legislativy, včetně provedených změn v postupných novelách. Po jeho zařazení v aktuálním trestním zákoníku vymezím znaky skutkové podstaty s jednotlivým rozborem objektu, objektivní stránky, subjektu a subjektivní stránky. V rámci judikatury jsem vybral tři rozsudky, na kterých vyobrazím možnosti pohnutí a pomoc k sebevraždě. Závěrem budou zpracovány statistické údaje k počtům trestně stíhaných, obviněných a odsouzených osob za tento trestný čin.

1.1 Historický vývoj

Podíváme-li se na samotný vývoj trestného činu účasti na sebevraždě, tak tento se v našem právním systému prvně objevil až v roce 1950, a to v trestním zákoně č. 86/1950 Sb. Do této doby nebyla účast případně jakákoliv pomoc sebevrahovi v zákoně zakotvena. S účinností od 1. srpna 1950 byl tento trestný čin upraven v § 226 takto:

„Účast na sebevraždě

(1) Kdo jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

(2) Odnětím svobody na dvě až deset let bude pachatel potrestán

a) dopustí-li se činu uvedeného v odstavci 1 na osobě mladší než osmnáct let nebo na osobě stížené duševní poruchou nebo duševně nedostatečně vyvinuté nebo

b) je-li tu jiná zvláště přitěžující okolnost.“¹

Uvedený trestný čin spadal do zvláštní části, hlavy šesté s názvem trestné činy proti životu a zdraví a jejím obsahem byly paragrafy 216-228 uvedeného zákona. Zájem chráněný tímto zákonem byl lidský život. Přičemž výrazněji jsou chráněny

¹ C. H. BECK. *Trestní zákon č. 86/1950 Sb., ze dne 12. července 1950* [online]. [cit. 6.2.2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzguyf6obwfyzygmrrsgywt>.

osoby mladší 18 let a osoby s duševní poruchou nebo duševně nedostatečně vyvinuté, jelikož tito lidé snáze podlehnou vlivu pachatele. Tato vlastnost hmotného předmětu útoku nevyžadovala úmysl, postačilo pachatelovo jednání z nedbalosti ve smyslu ustanovení § 4 odst. 2 písm. b) zákona č. 86/1950 Sb., které znělo „*k okolnostem, které použijí vyšší trestní sazby se však přihlédne, jde-li o jinou skutečnost, i tehdy, jestliže o ní pachatel nevěděl, ač o ní vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět mohl, vyjímaje případy, že zákon vyžaduje i zde, aby o ní pachatel věděl.*“² Ze samotného znění § 226 dále vyplývá i skutečnost, že zákon rozeznává dva případy ve smyslu, že pachatel jiného pohne nebo mu k sebevraždě pomáhá. K trestnosti tak postačuje naplnění jedné z těchto činností.³

Tauchen a Schelle se velmi srozumitelně zároveň vyjádřili k pokusu (§ 5) k trestnému činu účasti na sebevraždě podle § 226 trestního zákona, a to že „*Pokusem sebevraždy je třeba rozumět až začátek fyzického provedení sebevražedného jednání s důrazem, že sebevražda není trestným činem. Proto ustanovení § 5 o pokusu nebylo možné použít. Tímto byla trestnost činnost činu omezena na případy, když jednání pachatele vedlo k tomu, že si oběť sáhla na život.*“⁴

Zároveň je podstatné připomenout i případy usmrcení na vlastní žádost (eutanazie), takové případy byly kvalifikovány jako vražda podle ustanovení § 216 trestního zákona. I přesto, že byl tento trestní zákon dvakrát novelizován, nikdy však nedošlo ke změně přístupu v oblasti eutanazie, usmrcení na žádost, či ze soucitu, de facto o nich nebylo vůbec diskutováno.⁵

K další kodifikaci této problematiky došlo v trestním zákoně č. 140/1961 Sb., ze dne 29. listopadu 1961, který byl rozdělen do tří částí. První byla pojmenována jako obecná a obsahovala ustanovení platná o trestných činech. Druhou byla část

² C. H. BECK. *Trestní zákon č. 86/1950 Sb., ze dne 12. července 1950* [online]. [cit. 6.2.2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzguyf6obwfuz>.

³ TAUCHEN, Jaromír a Karel SCHELLE. *Trestné činy proti životu a zdraví včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2015. ISBN 978-80-7418-248-8, s. 153.

⁴ Tamtéž, op. cit. s. 153.

⁵ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2687-3, s. 207.

zvláštní, ve které byly vymezeny znaky trestných činů. Posední díl byl věnován přechodným a závěrečným ustanovením. Z tohoto systému však vybočovala závěrečná ustanovení obecné části obsahující společná ustanovení a zásady významné pro část obecnou a zejména pro zvláštní část.⁶ V tomto trestním zákoně byl trestný čin účasti na sebevraždě zařazen v hlavě sedmé ve znění:

„§ 230

Účast na sebevraždě

(1) Kdo jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, bude potrestán, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy, odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na osobě mladší než osmnáct let, na těhotné ženě nebo na osobě stížené duševní poruchou nebo duševně nedostatečně vyvinuté.“⁷

Podstatnou změnou oproti předchozímu trestnímu zákonu z roku 1950 bylo naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu i v případě, že došlo k pokusu sebevraždy. Další změnou bylo snížení hranice trestu v druhém odstavci z deseti na osm let a také zde přibyla i ochrana těhotné ženy.

Ustanovení tohoto paragrafu chrání lidský život s vyšším důrazem na ochranu osob pro jejich stav ve smyslu věku, těhotenství a duševní poruchy. Objektivní stránkou bylo pohnutí, nebo pomoc k sebevraždě. Byť se zdá, že se jednalo o akt podobný návodu nebo pomoci uvedené v § 10 zákona č. 140/1961 Sb., tak je potřeba si uvědomit, že se o žádnou z těchto druhů účastenství nejednalo. Sebevražda ani její pokus nebyly trestným činem. Pohnutím bylo hodnoceno jakékoliv jednání, které bylo způsobilé vyvolat v jiné osobě impuls sáhnout si na život, pod čímž si můžeme představit například *schvalování, přemlouvání*, ale také *zlé zacházení* v úmyslu pohnutí osoby k sebevraždě. Pojmeme pomocí se jednalo jak o fyzickou, tak i psychickou pomoc, tedy opatření prostředků, odstranění překážek, radě a utvrzování k provedení sebevraždy. Jednalo se o úmyslný

⁶ SOLNAŘ, Vladimír. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9, s. 81.

⁷ ŠÁMAL, Pavel, František PÚRY a Stanislav RIZMAN. *Trestní zákon: komentář*. 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1354

trestný čin, kterýž se musel přímo vztahovat k pohnutí nebo pomoci jinému k sebevraždě. Vyšší trestní sazba pak byla užitá v případě spáchání činu na osobě mladší osmnácti let, těhotné ženě a osobě stížené duševní poruchou nebo duševně nedostatečně vyvinuté.⁸

I v tomto zákoně se k uvedeným okolnostem vztahovala nevědomá nedbalost dle § 6 písm. b) z. č. 140/1961 Sb., který zní: „*jde-li o jinou skutečnost, i tehdy, jestliže o ní pachatel nevěděl, ač o ní vzhledem k okolnostem a k svým poměrům vědět měl a mohl, vyjímaje případy, kdy tento zákon vyžaduje, aby o ní pachatel věděl.*“⁹

1.2 Zařazení a vymezení z pohledu současné legislativy

Trestný čin účasti na sebevraždě je zařazen v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb., ve zvláštní části, hlavě první s názvem Trestné činy proti životu a zdraví. Ochrana života je zakotvena v šestém článku základní listiny práv a svobod, z kterého vyplývá, že každý má právo na život a nesmí být života zbaven. Chráněn je i lidský život před narozením. Z hlediska soudní praxe je bytost již začátkem porodu považována za člověka, do té doby hovoříme o plodu. Na druhou stranu pojem konec života, neboli smrt, je vykládán jako biologická smrt mozku. Jedná se o stav organismu, u kterého je již vyloučena možnost obnovení životních funkcí.¹⁰

„Účast na sebevraždě

§ 144 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.

(1) *Kdo jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, bude potrestán, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy, odnětím svobody až na tři léta.*

(2) *Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti nebo na těhotné ženě.*

⁸ ŠÁMAL, Pavel, František PÚRY a Stanislav RIZMAN. *Trestní zákon: komentář*. 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1354-1356.

⁹ Tamtéž, op. cit. s. 64.

¹⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-380-3, s. 533-535.

*(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let nebo na osobě stížené duševní poruchou.*¹¹

Oproti zákonu č. 140/1961 Sb., trestní zákon, došlo k dalšímu rozšíření ochrany, a to dítěte mladšího patnácti let. Přechozí ustanovení bylo stanoveno na věkovou hranici osmnácti let. Zároveň došlo i k zvýšení trestu odnětí svobody, jelikož současný trestní zákoník již stanovil horní hranici na dvanáct let, právě v případě, že bude tento trestný čin spáchán na dítěti mladšímu patnácti let nebo osobě stížené duševní poruchou. Na druhou stranu byl z tohoto ustanovení zcela vypuštěn pojem duševně nedostatečně vyvinutá osoba. Základní skutková podstata byla tedy ponechána beze změn, vypuštěna byla v rámci stanovení trestu dolní sazba ve znění – na šest měsíců. Z uvedeného je zřejmé, že zákonodárci vzali v potaz okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, které rozlišily tak, aby lépe vyjadřovaly typovou závažnost tohoto trestného činu.

Trestní postih účasti na sebevraždě vychází ze zásady, že i když je sebevražda sociálně-patologickým jevem, nelze takové řešení spatřovat v jejím trestním postihu.¹² Jelínek k tomuto také uvádí, že trestat takové jednání by postrádalo smysl, nemělo by to žádný účel ani podstatný účinek. Beztrestné je zejména z důvodu, že se jedná o výdobytek moderního a humanistického trestního práva.¹³

Pokus sebevraždy se podle trestního zákoníku nestíhá ani v případě, pokud by se tím pachatel chtěl vyhnout výkonu vojenské služby nebo plnění branné povinnosti, uvedených v § 388, potažmo § 369 trestního zákoníku.¹⁴ Jednání pachatele spočívá v pohnutí osoby k sebevraždě, čímž je myšleno, že v této osobě vzbudí rozhodnutí sebevraždu spáchat, nebo jí k tomuto pomůže, například, že jí takové jednání umožní nebo usnadní.

¹¹ *Úplné znění. Trestní předpisy.* Ostrava: Sagit, 2021. ISBN 978-80-7488-474-0, s. 46

¹² PROUZA, Daniel. *Trestní zákoník s judikaturou.* Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-187-1, s. 1355.

¹³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou.* 8. vydání. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 224.

¹⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář.* 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1522.

1.3 Aktuální skutková podstata trestného činu účasti na sebevraždě

Objektem trestného činu účasti na sebevraždě je ochrana lidského života. Intenzivněji jsou chráněny osoby, které jsou pro svůj stav, v kterém se nacházejí, citlivější a jedná se o osoby uvedené ve druhém a třetím odstavci. Jelikož sebevraždou je úmyslné způsobení smrti sobě samému, lze účast směřovat pouze na osobu, která je schopna z vlastní vůle takový čin spáchat, nelze ji tedy směřovat vůči osobám, které vlastní vůli nedokážou vyjádřit, typicky se jedná o novorozence a kojence.

Objektivní stránka přepokládá dvě možnosti jednání, a to pohnutí a pomoc k sebevraždě. „I když pohnutí nebo napomáhání k sebevraždě je jednáním podobným návodu nebo pomoci ve smyslu § 24 odst. 1 písm. b), c), nejde o žádnou z těchto forem účastenství, neboť pokus sebevraždy ani sebevražda nejsou trestným činem, a proto svedení nebo pomáhání je pachatelstvím podle § 22 trestního zákoníku“¹⁵

Pohnutí spočívá ve vzbuzení rozhodnutí osoby spáchat sebevraždu, například radou, přesvědčováním, prosbou, přemlouváním, ale také výhružkou, týráním, vyvoláním depresivních stavů, případně obdobným zlým zacházením za předpokladu, že pachatel byl srozuměn s tím, že tímto jednáním osobu dožene k sebevraždě. Podstatné je také zmínit, že o pohnutí se bude jednat, pokud se oběť zabývala myšlenkou vzít si život již předtím, ale až počínání pachatele jí dohnalo k rozhodnutí spáchat sebevraždu.¹⁶ Autoři odborné literatury se shodují, že v případech fyzického násilí nebo psychického nátlaku, který pachatel vyvíjel na oběť a donutil ji k sebevraždě, mělo by takové jednání být kvalifikováno jako vražda podle § 140 trestního zákoníku. Možný je také nepřímý návod prostřednictvím živého nástroje.

¹⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1521-1526.

¹⁶ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 1275-1276.

Prostřednictvím živého nástroje však nelze spáchat jakýkoliv trestný čin, například nedbalostní trestné činy a ty, které předpokládají osobní jednání pachatele.¹⁷

Pomocí je v zákoně myšleno umožnění nebo usnadnění jinému spáchat sebevraždu, jedná se tedy o formu pomoci ve smyslu § 24 odst. 1 písm. c), které přesně zní „*Účastníkem na dokonaném trestné činu nebo jeho pokusu je, kdo umožnil nebo usnadnil jinému spáchání trestného činu, zejména opatřením prostředků, odstraněním překážek, vylákáním poškozeného na místo činu, hlídáním při činu, radou, utvrzováním v předsevzetí nebo slibem přispět po trestném činu.*“¹⁸ Pomoc můžeme rozlišit na fyzickou a psychickou.

Fyzická pomoc může být poskytnuta například opatřením prostředků, odstraněním překážek, odvozem na místo, případně i hlídáním při činu. V literatuře se lze setkat i s označením materiální pomoc.¹⁹ Může jít o poskytnutí prostředků (zbraně, medikamentů, jedu), které oběť k sebevraždě užije. O pomoc se však jednat nebude v případě, že pachatel například jed přímo aplikuje do těla oběti. Toto jednání by bylo kvalifikováno jako vražda, případně zabití podle § 140, potažmo § 141 trestního zákoníku.²⁰

Psychická pomoc spočívá v různých formách utvrzování oběti v jejím rozhodnutí vzít si život, stejně tak i ve slibu, že bude postaráno o pozůstalé, ale také případné dosvědčení, že se jednalo o nehodu pro případy vyplacení pojistného plnění.²¹ Zároveň se může jednat o radu či instruktáž, jak čin spáchat, a také dodání sebedůvěry. Jedná se tedy o pomoc na úrovni intelektuální.

Pokus sebevraždy je podmíněn tím, že pachatel oběť k sebevraždě pohnul nebo jí pomohl a ta se alespoň pokusila ukončit vlastní život. Pojem pokusu je stanoven v § 21 trestního zákoníku a je vymezen zákonnými znaky – jednání, které bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu, dále úmysl spáchat trestný čin

¹⁷ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2, s. 97.

¹⁸ *Úplné znění. Trestní předpisy*. Ostrava: Sagit, 2021. ISBN 978-80-7488-474-0, s. 18-19.

¹⁹ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2, s. 217.

²⁰ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 1276.

²¹ Tamtéž, s. 1276-1277.

a nedostatek dokonání.²² Příkladem může být podání malého množství jedu, kterým nedojde k ohrožení života. Pokus sebevraždy nelze spatřovat v podobě takzvané demonstrativní sebevraždy, která má pouze upoutat něčí pozornost a není vážně míněna. V situaci, kdy pachatelovo jednání ve smyslu pohnutí nebo pomoci prokazatelně směřovalo k sebevraždě jiné osoby, avšak k jejímu přesvědčení by nedošlo, bude takový úmysl kvalifikován jako pokus trestného činu účasti na sebevraždě

Subjektem se ve skutkové podstatě trestného činu označuje pachatel, jeho obligatorními znaky jsou věk a přičetnost, fakultativními znaky jsou vlastnost, způsobilost a postavení.²³ Pachatelem trestného činu účasti na sebevraždě může být výhradně fyzická osoba, jelikož trestní odpovědnost právnické osoby je zcela vyloučena, a to ustanovením § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve kterém je trestný čin účasti na sebevraždě taxativně vymezen.

Z pohledu subjektivní stránky se jedná o úmyslný trestný čin. Úmysl, který rozlišujeme na úmysl přímý a nepřímý, tedy *dolus directus* a *dolus eventualis*, je zakotven v § 15 trestního zákoníku a představuje složku vědění a složku volní (vůle) směřující k uskutečnění určitých skutečností zakládajících trestný čin.²⁴ K naplnění znaků trestného činu účasti na sebevraždě se úmysl musí vztahovat k pohnutí nebo pomoci jinému vzít si život, nikoliv k tomu, že pachatel měl účast na události, při které jiný spáchal sebevraždu.

V případě pohnutí tedy pachatel musí vědět, případně s tím musí být minimálně srozuměn, že jeho jednání může vést k sebevraždě druhé osoby. Jak jsem již v této práci uvedl, tak vyloženě hraniční v tomto smyslu může být zlé zacházení, které vedlo k sebevraždě nebo jejímu pokusu, jelikož vyžaduje prokazatelný úmysl dohnat jiného k ukončení života. Pomoc k sebevraždě je poté trestná jen v případě, když pachatel věděl nebo s tím byl alespoň srozuměn, že svým jednáním

²² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 7.* aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3, s. 295.

²³ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2, s. 93.

²⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 7.* vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3, s. 240.

umožní nebo usnadní spáchání sebevraždy. Z praktického hlediska tak trestní odpovědnost nevznikne v případě, když si osoba nebyla vědoma, že svým jednáním umožní či usnadní sebevraždu, například dodáním medikamentů, o kterých nepředpokládala, že budou použity k sebevraždě.²⁵

Kvalifikovaná skutková podstata je tvořena okolnostmi podmiňujícími použití vyšší trestní sazby, které jsou uvedeny ve druhém a třetím odstavci předmětného paragrafu. Podle těchto ustanovení k trestní odpovědnosti postačí *culpa negligentia* (nevědomá nedbalost), jestliže jednání pachatele směřuje proti dítěti, těhotné ženě, dítěti mladšímu patnácti let nebo osobě stíženému duševní poruchou a pachatel o ní nevěděl, ačkoliv o ní vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl (§ 17 písmene b). V případě, že pachatel nevěděl a ani vzhledem k okolnostem a svým poměrům vědět neměl ani nemohl, že osoba, kterou pohnul nebo jí k sebevraždě pomohl, spadá do shora uvedené kategorie, bude jeho jednání kvalifikováno podle § 144 odst. 1 trestního zákoníku.²⁶

K pojmům v rámci kvalifikované podstaty tohoto trestného činu vidím za podstatné uvést, že:

a) Dítětem je osoba mladší osmnácti let, tedy od narození do dne předcházejícího jeho osmnáctým narozeninám. Obecně děti vyžadují zvýšenou ochranu a v trestním právu tomu není jinak, jelikož nejsou plně způsobilé ovládat své jednání a zároveň nedokážou racionálně zvážit jeho důsledky, v neposlední řadě snadno podléhají působení a vlivu jiných osob.²⁷ Pojem dítě je také samostatně zakotven v § 126 trestního zákoníku.

b) Těhotnou ženou se rozumí stav již od uhnízdění, zachycení oplodněného vajíčka v děložní sliznici až do samého počátku porodu. Stejně jako u dětí je i žena

²⁵ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 1277-1278.

²⁶ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 1278.

²⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-109-3, s. 1358

v těhotenství snadněji ovlivnitelná jinou osobou a zároveň zákon pamatuje i na zvýšenou ochranu k lidskému plodu.²⁸

c) Dítětem mladším patnácti let považujeme oběť v den před jejími patnáctými narozeninami. Přesněji lze odkázat na ustanovení § 139 trestního zákoníku, v kterém je počítání času zakotveno ve znění: „*Kde tento zákon spojuje s uplynutím určité doby nějaký účinek, nezapočítává se do ní den, kdy nastala událost určující její začátek.*“²⁹

d) Duševní porucha ve smyslu tohoto zákona je zakotvena v § 123 ve znění: „*Duševní poruchou se rozumí mimo duševní poruchy vyplývající z duševní nemoci i hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká asociální porucha osobnosti nebo jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka.*“³⁰ Z uvedených stavů by se trestného činu účasti na sebevraždě týkala zejména duševní nemoc a mentální retardace, ostatní poruchy však nejsou vyloučeny, pokud by však prokazatelně ovlivňovaly rozhodnutí oběti. Podstatné je, aby osoba byla stížena shora uvedenou poruchou v době, kdy jí pachatel k sebevraždě pohnul či pomáhal. V tomto směru je na tyto oběti brán stejný pohled, jako na děti, tedy že nejsou plně způsobilé ovládat své jednání, případně nedokážou racionálně zvážit jeho důsledky, a také snadno podléhají působení a vlivu jiných osob.

Jak uvádí Ščerba jednočinný souběh trestného činu účasti na sebevraždě je možný, například s trestným činem vydírání podle § 175, týrání svěřené osoby a týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 198 a § 199, dále těžké ublížení na zdraví podle § 145, a také pojistného podvodu podle § 210 trestního zákoníku.³¹ Naproti tomu je však podstatné zmínit, že v případě souběhu trestného činu účasti na sebevraždě podle § 144 odst. 1 s těžkým ublížením na zdraví podle § 145 odst. 1, 3 je jednočinný souběh zpravidla vyloučen pro faktickou konzumpci.

²⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-109-3, s. 1358.

²⁹ *Úplné znění. Trestní předpisy*. Ostrava: Sagit, 2021. ISBN 978-80-7488-474-0, op. cit. s. 45.

³⁰ Tamtéž, op. cit. s. 43.

³¹ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 1279.

Závěrem této kapitoly bych ještě zmínil přípravu tohoto trestného činu, která není v ustanovení § 144 výslovně stanovena, a byť se v případě jednání uvedeného v odst. 3 jedná o zvláště závažný zločin, tak trestná pro tento trestný čin není.

1.4 Vybraná související judikatura

Judikatura k trestnému činu účasti na sebevraždě není v porovnání s jinými trestnými činy proti životu a zdraví natolik rozsáhlá. Jedná se spíše o desítky rozsudků, k jejichž počtům se blíže budu věnovat v následující kapitole 1.5. Pro potřeby této práce jsem vybral tři, které se tohoto trestného činu týkají, jelikož je z nich přehledně vymezena pomoc a pohnutka (i ve smyslu zlého zacházení) ke spáchání sebevraždy.

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu socialistické republiky 3 To 8/85 ze dne 19.2.1985

Z hlediska trestného činu účasti na sebevraždě se jedná o významnou judikaturu. Nejvyšší soud rozhodoval na základě odvolání krajského prokurátora i obžalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Košicích, spisová značka 2 T 35/84, kterým byl J. K. uznán vinným z trestného činu pokusu znásilnění podle § 8 odst. 1 k § 241 odst. 1 trestního zákona a současně trestného činu účasti na sebevraždě podle § 230 odst. 1 trestního zákona. Těchto se měl dopustit tím, že za použití fyzického násilí se pokoušel vykonat soulož s poškozenou A. M., která vyjadřovala nesouhlas a upozorňovala ho, že pokud útoku nenechá, tak vyskočí z balkonu. J. K. však v útocích pokračoval, zároveň jí znemožnil uniknout. Následkem tohoto jednání poškozená vyskočila z balkónu v pátém patře a důsledkem pádu utrpěla rozsáhlá poranění orgánů důležitých pro život, na základě čehož po deseti dnech zemřela.

Za uvedené jednání byl J. K. Krajským soudem v Košicích odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání šesti let. Odvolání krajského prokurátora směřovala proti výroku o vině i trestu, jelikož považoval závěr krajského soudu za nesprávný, s tím že jednání obžalovaného podle něj naplňovalo znaky trestného činu účasti na sebevraždě podle § 230 odst. 1 trestního zákona. Nejvyšší soud k tomuto

konstatoval, že krajskému soudu uniklo, že pro naplnění zákonných znaků tohoto trestného činu je vyžadováno nabádání nebo pomoc k sebevraždě, přičemž takové jednání musí být činěno s úmyslem vzbudit u jiné osoby pohnutku ke spáchání sebevraždy. V této věci podle výsledků dokazování nebyly takové okolnosti zjištěny, naopak z výpovědi obžalovaného bylo zjištěno, že se několikrát pokusil poškozené zabránit, aby z balkonu vyskočila a pokaždé ji zatáhl zpět do pokoje. Z uvedeného rozsudku Nejvyššího soudu ČR vyplývá, že se tedy v žádném případě nemohlo jednat o jednání obžalovaného, kterým by dohnal poškozenou k sebevraždě. Současně nebylo důsledně zjištěno, jestli ve stavu a celé situaci si mohla být poškozená vědoma toho, kde se vlastně nachází, o jaké se jedná patro a jestli by případným vyskočením mohla utrpět smrtelné poranění.

Na základě těchto skutečností rozhodl Nejvyšší soud, že právní závěry Krajského soudu v Košicích při použití právní kvalifikace podle § 230 odst. 1 trestního zákona byly nesprávné a předčasné.

Z uvedeného rozhodnutí tedy jasně vyplývá, že pro naplnění všech znaků tohoto trestného činu nepostačuje pachatelova účast na události, která vedla k sebevraždě jiné osoby, i v případě, že by příčinou bylo zlé zacházení. Podstatné je, aby pachatelovo jednání bylo činěno v úmyslu vzbudit v jiném rozhodnutí vzít si život. Se stanoviskem soudu se v tomto případě plně ztotožňuji, jelikož v tomto případě bylo hlavním cílem pachatele poškozenou znásilnit, nikoliv ji pohnout k sebevraždě.

➤ Usnesení Nejvyššího soudu 3 Tdo 380/2017 ze dne 24.5.2017

Nejvyšší soud v dané věci rozhodoval o dovoláních, která podali obvinění J. Z., P. K. a R. L., proti rozsudku odvolacího Krajského soudu v Brně spisová značka 7 To 294/2016 v trestní věci Městského soudu v Brně spisová značka 89 T 99/2015.

Rozsudku Městského soudu v Brně se budu věnovat pouze v jeho první části, ve které byl obviněný J. Z. odsouzen pro přečin účasti na sebevraždě podle § 144 odst. 1 trestního zákoníku a přečin porušení povinnosti strážní služby podle § 389 odst. 1 trestního zákoníku, kterých se měl dopustit tím, že

„dne 18. září 2014 v době od 20:07 hod. do 20:30 hod. v 5. patře budovy Policie ČR, na R. .. v B., při střežení R. T., v té době zadrženého podle § 76 odst. 1 trestního řádu v jiné trestní věci, v rozporu s čl. 7 Závazného pokynu číslo 159, policejního prezidenta ze dne 2. 12. 2009, o eskortách, střežení osob a o policejních celách, po ukončení procesního úkonu tohoto usadil na židli k zábradlí na chodbě, za levé zápěstí ho záměrně volně připoutal k zábradlí schodiště, a řekl mu: ‚bud’ se ke všemu přiznáš, anebo bude lepší, když se zabiješ, okrádáš slušné lidi a bude lepší, když se zabiješ‘, následně R. T. ponechal na několik minut bez dozoru, kdy odešel do kanceláře č. ... a zavřel za sebou dveře, přičemž R. T. v pohnutí způsobeném doporučením, aby se raději zabil, a dále tím, že byl Policií České Republiky zadržen, po vysunutí levé ruky z pout, odešel směrem do kuchyňky v 5. patře, zde si otevřel okno dokořán a s úmyslem se zabít vyskočil, kdy dopadl na střechu budovy v úrovni 2. patra, a způsobil si zlomeninu holenní kosti,“³²

Za uvedené jednání byl R. T. odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání osmnácti měsíců, s podmíněným odložením se zkušební dobou dvaceti osmi měsíců.

Odvolací soud v Brně však napadený rozsudek zrušil a obžalovaného J. Z. odsoudil pro přečin porušení povinnosti strážní služby podle § 389 odst. 1 trestního zákoníku k trestu odnětí svobody v trvání dvanácti měsíců s podmíněným odkladem na zkušební dobu v trvání dvaceti čtyř měsíců.

K trestnému činu účasti na sebevraždě podle § 144 odst. 1 trestního zákoníku odvolací soud konstatoval, že soud prvního stupně v tomto případě nepostupoval správně, jelikož nebyl prokázán úmysl pachatele, který by měl směřovat k navedení jiné osoby k sebevraždě, nebo alespoň k jejímu pokusu. K tomuto také doplnil, že obžalovaný J. Z. v postavení střežícího policisty si musel být vědom, že kdyby mu zadržená osoba utekla, měl by z toho velký problém. Současně podle rozhodnutí soudu nebylo prokázáno, že přiložená pouta byla poškozenému záměrně nasazena tak, aby se z nich snadno dostal a ani to, že by ho obviněný navedl ke skoku z okna.

³² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24.5.2017, sp. zn. 3 Tdo 380/2017.

I když pro mě osobně se jedná o velmi strohé odůvodnění, s kterým se však ztotožnil i Nejvyšší soud, tak v kontextu celého rozsudku je zjevné, že k tomuto trestnému činu nedošlo. Zejména ve smyslu, že uvedená pohnutka, jak je uvedena v usnesení soudu I. stupně, nebyla prokázána, ba naopak byla vyvrácena. Současně soud konstatoval, že verze poškozeného pohnutí k sebevraždě přicházela v úvahu ve smyslu, že tím chtěl zakrýt nevydařený útěk.

Tímto usnesení jsem však chtěl přednést, jak by pohnutka ke spáchání sebevraždy, nebo jejímu pokusu mohla být v trestně právní rovině vyložena. Jak je jednání popsáno ve výrokové části tento význam plně naplňuje.

Předchozí rozsudky se trestného činu účasti na sebevraždě týkaly okrajově, jelikož ani v jednom případě nedošlo k jejich pravomocnému odsouzení. Následující případ se již dané problematiky týká konkrétně a vybral jsem jej převážně z důvodu, že nezasáhl jen do práva trestního, ale i občanského.

➤ Usnesení Nejvyššího soudu 6 Tdo 1370 ze dne 21.11.2018

Nejvyšší soud rozhodoval o odvolání, které podal obviněný M. D., proti usnesení Krajského soudu v Brně pod spisovou značkou 3 To 146/2018, jako odvolacího soudu v trestní věci vedené u Okresního soudu v Blansku pod spisovou značkou 14 T 251/2017, kterým byl uznán vinným trestným činem účasti na sebevraždě podle § 144 odst. 1 trestního zákoníku, za což mu byl uložen trest odnětí svobody v trvání dvanácti měsíců s podmíněným odkladem na zkušební dobu v trvání třiceti šesti měsíců. Tohoto trestného činu se dopustil tím, že:

„dne 27. 3. 2017 v přesně nezjištěné době od 16:00 hod. do 18:15 hod. pomohl k sebevraždě svému otci, P. D., nar. XY, naposledy bytem XY, přičemž k jeho sebevraždě přispěl tím, že na žádost otce zajistil jeho přepravu do prostoru Horního můstku Propasti Macocha, který se nachází v katastru obce XY tak, že požádal svého známého, J. P., nar. XY trvale bytem XY, aby řídil osobní motorové vozidlo tov. značky Škoda Superb 3U rz. XY, jehož majitelem a provozovatelem byl v uvedené době zemřelý P. D., po dotankování vozidla, úpravě sedačky spolujezdce se s vozidlem dostavil do místa trvalého bydliště otce, kde otec

*nastoupil do vozidla, sedl si na místo spolujezdce, následně po zastavení vozidla v blízkosti Horního můstku Propasti Macocha, předal otci jeho věci a schůdky, které mu přinesl blíže k Propasti Macocha a poté se z prostoru vzdálil, následně téhož dne v čase 23:11 hod. se dostavil na Městské ředitelství policie ČR, Obvodní oddělení Brno-Žabovřesky, kde vědomě uvedl nepravdivé údaje, neboť nahlásil pohřešování svého otce a předložil dopis na rozloučenou, a takto svým jednáním usnadnil svému otci sebevraždu, neboť tento následně dne 27. 3. 2017 v přesně nezjištěné době od 18:12 hod. do 18:15 hod., pomocí přinesených schůdků, překonal zábradlí Horního můstku Propasti Macocha a skočil z něj, na dně propasti byl pak téhož dne nalezen ve 23:35 hod.*³³

Dovoláním obviněný mimo jiné napadal správnost skutkových zjištění soudů, které se podle jeho názoru nacházely v extrémním nesouladu s důkazy, které soudy provedly a postrádaly obsahovou spojitost s nimi. Namítal, že některé důkazy, které vyvracely jeho vinu, soudy nezmínily, ani nevyhodnotily, zejména se mělo jednat o SMS zprávu, kterou obviněný po odjezdu z místa poslal otci s výzvou, aby mu zavolał. I když byla tato zpráva součástí trestního spisu, tak mezi vyhodnocenými důkazy chyběla. Přitom z jejího obsahu měla být dovozena absence vědomosti obviněného o úmyslu otce spáchat sebevraždu. Dalším opomenutým důkazem měla být část výpovědi svědkyně J. Š., která měla popsat vztah otce k synovi a současně poukázat na výrazné manipulativní schopnosti zemřelého, kterými přiměl obviněného setrvat až do konce, aniž by měl tušení o otcově úmyslu spáchat sebevraždu.

Nejvyšší soud následně v rámci vlastního posouzení dovolání konstatoval, že skutková zjištění soudů, zejména ta vyjádřená v rozsudku soudu prvního stupně, měla v provedených důkazech dostatečnou oporu. Naplnění objektivní stránky tohoto přečinu dostatečně vyplynulo z popisu skutku, neboť podle rozhodnutí soudu bylo zřejmé, že obviněný realizaci sebevraždy otce usnadnil tím, že mu zprostředkoval dopravu do Propasti Macocha, následně mu vyložil a odnesl schůdky, které P. D. použil ke skoku do propasti. Subjektivní stránka činu

³³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21.11.2018, sp. zn. 6 Tdo 1370/2018.

vycházela podle zjištění soudu z toho, že obviněný uvedeným způsobem pomohl svému otci sebevraždě spáchat.

Nejvyšší soud vzal v úvahu i skutečnost, že zavinění je vnitřní psychický stav pachatele k poruše nebo ohrožení objektu trestného činu nebo jeho předmětu útoku, s tím, že jednání které ho vyvolává, je uvedeno v trestním zákoně. Zavinění je obligatorním znakem subjektivní stránky a v případě, že jej pachatel popírá, je nezbytné ho dokázat. Pomoc je vnímána jako vědomá a vůlí ovládaná činnost, kterou pomocník přispívá druhé osobě tím, že jí prováděnou činnost usnadní či umožní. Užití tohoto výrazu v posuzované věci umožnilo soudu prvního stupně vyjádřit pomoc obviněného tím, že sjednal a zjistil přepravu, současně otce i s věcmi doprovodil až k propasti, z čehož vyplynulo, že tato aktivita byla vedena s úmyslem spáchání sebevraždy pomoci. K takto dovozenému závěru došlo i z toho důvodu, že obviněný místo výskytu otce zamlčoval. V neposlední řadě svědkyně H. H. vypověděla, že na její dotaz, proč je P. D. na Macošě jí M. D. odpověděl „Proč asi?“ V daném případě nebyl shledán důvod zpochybňovat skutkové ani právní závěry soudů nižších stupňů i s přihlédnutím k lokalitě, o které je v rámci regionu obecně známo, že se jedná o místo s vícero případy spáchaných sebevražd. Z celkového hodnocení dovolání obviněného toto Nejvyšší soud odmítl, jelikož bylo zjevně neopodstatněné.

I přes toto rozhodnutí podal M. D. cestou svého advokáta stížnost k Ústavnímu soudu, který však usnesením ze dne 2. dubna 2019 pod spisovou značkou 566/19, tuto odmítl, jelikož návrh byl zjevně neopodstatněný.³⁴

Tento rozsudek názorně vyobrazuje pomoc jinému k sebevraždě, kterou syn poskytl svému otci, když mu zajistil odvoz a dokonce i donesl věci a schůdky na místo, kde následně došlo ke skoku do propasti, jehož následkem byla smrt osoby. Orgány činné v trestním řízení k případu přistupovaly zodpovědně a zajistily všechny podstatné důkazy, které obstály i při dovolání u Nejvyššího soudu České republiky.

Jak jsem v úvodu tohoto případu uvedl, tento proces zasáhl i průlomově do práva občanského. Byť odbočím od trestního práva je však rozhodnutí Nejvyššího soudu

³⁴ Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 2.4.2019, sp. zn. ÚS 566/19.

zajímavé z pohledu, že bylo odsouzenému M. D. umožněno po otci dědit, i přes to, že v souladu s § 1481 zákona č. 59/2012 Sb., občanského zákoníku měl být z dědického práva vyloučen, jelikož se dopustil úmyslného trestného činu proti zůstaviteli.³⁵

Z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.6.2021 pod spisovou značkou 24 Cdo 106/2021 vyplývá, že se případem zabýval nejen po stránce právní ale i etické. Pozůstalostní i odvolací soudy dospěly k závěru, že syn je z dědického práva vyloučen, jelikož k prominutí trestného činu do budoucna není možné a musí být výslovné. Doložená závěť ve znění „Vše odkazuji svému synovi M.“ nebyla zohledněna jako prominutí trestného činu. Nejvyšší soud se však zabýval otázkou, jestli trestný čin účasti na sebevraždě směřoval proti zůstaviteli a došel k závěru, že pozůstalý syn spáchal úmyslný trestný čin, který však nepředstavoval čin spáchaný proti zůstaviteli ve smyslu § 1481 občanského zákoníku. Tento argument odůvodnil tím, že pokud by se mělo jednat o čin proti zůstaviteli, je logicky nezbytné, aby nešlo o jednání v souladu s vůlí zůstavitele nebo snad o jednání na jeho výslovnou žádost. Současně shledal, že za daných okolností nebylo třeba syna trestat dvakrát, tedy odsouzením k podmíněnému trestu odnětí svobody a vyloučením z dědického práva. Závěrem soud zdůraznil, že trestný čin nesměřoval proti zůstaviteli, jelikož byl v souladu s jeho vůlí.³⁶

1.5 Zpracování statistických údajů

Statistické údaje o činnosti české justice jsou veřejně dostupné na webovém prostředí InfoData, v kterém lze dohledat konkrétní informace od roku 2008.³⁷ Z dostupných záznamů lze vyčíst počty pravomocně odsouzených, a to v listu S-SL-T v popisné části „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) – právní předpis TRZ2009“ a obžalovaných osob, které jsou vedeny v listu Z-SL-T označeny „Přehled o stíhaných a

³⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v aktuálním znění.

³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16.6.2021, sp. zn. 24 Cdo 106/2021.

³⁷ InfoData: *přehled statistických listů trestních pro fyzické osoby* [online]. [citace 26.2.2023]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.

obžalovaných osobách – právní předpis TRZ2009 (od roku 2014 nahrazeno popisem zákon č. 20/2009 Sb.)“. Vzhledem k rozsahu dat a konkrétních listů jsem zvolil jejich porovnání za deset let, tedy období 2012 až 2021, jelikož statistiky za loňský rok nejsou v této době k dispozici.

Rok 2012 v rámci statistik eviduje tři trestně stíhané a obžalované osoby, přičemž jeden z nich byl vzat do vazby s délkou trvání od čtyř do osmi měsíců. Odsouzen byl jeden muž ve věku 20-24 let, který nebyl do té doby trestán a byl uložen podmíněně odložený trest odnětí svobody.³⁸ V tomto případě bylo obětí dítě.

V roce 2013 byla podezřelá jedna osoba, které bylo sděleno podezření ve zkráceném přípravném řízení s následně podaným návrhem na potrestání. Souzeny byly celkem čtyři osoby, z toho tři byly odsouzeny. Jednalo se o pachatele mužského pohlaví ve věkové kategorii 25 – 29 let, 30 – 39 let a 50 a více let. Jeden z nich byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce jednoho až pěti let. Zbylým osobám byly uloženy podmíněně odložené tresty odnětí svobody.³⁹ Oběťmi těchto trestných činů byly dvě ženy a jeden muž.

Rok 2014 byl v tomto ohledu skromnější, a je evidován pouze jeden pravomocně odsouzený muž ve věku 20-24 let, který nebyl do té doby trestán. Rozsudkem mu byl uložen podmíněně odložený trest odnětí svobody.⁴⁰ Informace o oběti statistiky neuvádí. Stíhána nebo obžalována nebyla žádná osoba.

V roce 2015 statistiky neuvádějí žádný případ odsouzeného trestného činu účasti na sebevraždě, stíhány však byly dvě osoby mužského pohlaví, obžalován byl jeden, a to ve věku 30-39 let, u druhého bylo trestní stíhání podmíněně zastaveno, současně je veden i jeden případ, který byl odložen dle ustanovení § 159a trestního řádu.

³⁸ InfoData: *přehled odsouzených osob za rok 2012* [online]. [citace 26.2.2023]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=561859&id4=html&id5=740d816a0fcd0704dbceb900f08b0a2&id6=null.

³⁹ InfoData: *přehled odsouzených osob za rok 2013* [online]. [citace 26.2.2023]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=722704&id4=html&id5=56a521dbd4b45df12f25ab1f4d54130c&id6=null.

⁴⁰ InfoData: *přehled odsouzených osob za rok 2014* [online]. [citace 26.2.2023]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=916199&id4=html&id5=58833bc7e7aa72e0afaff3d01b0e48eb&id6=null.

Rok 2016 eviduje dva stíhané muže, kteří byli zároveň i obžalováni, jeden byl ve věku 18-19 let a druhý ve věku 20-24 let. Současně v tomto období došlo i k jednomu pravomocně odsouzenému muži ve věku 30-39 let, kterému byl opět uložen podmíněně odložený trest odnětí svobody a obětí byl v tomto případě muž.⁴¹

Za rok 2017 je evidován jeden případ trestně stíhaného a současně i obžalovaného muže ve věku 20-24 let a jeden případ pravomocně odsouzeného, ke kterému však statistiky neuvádějí pohlaví, věkovou kategorii ani jestli se jednalo o recidivistu nebo osobu netrestanou, současně nebyly zveřejněny ani informace k oběti. Zřejmě je tomu tak z důvodu, že věc byla vyřízena jinak ve smyslu uloženého souhrnného trestu.⁴²

V roce 2018 byl v rámci statistik dohledán jeden případ trestně stíhaného a současně i obžalovaného muže ve věku 18-19 let. Ze soudní části byly zveřejněny dva trestné činy účasti na sebevraždě podle § 144 trestního zákoníku, přičemž jedna osoba byla viny zproštěna, jelikož označený skutek nebyl trestným činem ve smyslu ustanovení § 226 písmene b) trestního řádu. Odsouzen byl muž ve věku 20-24 let, který nebyl do té doby soudně trestán a byl mu uložen podmíněně odložený trest odnětí svobody.⁴³ Obětí byl v tomto případě muž.

Rok 2019 eviduje dva trestně stíhané muže, kteří byli i obžalováni, spadající do věkové kategorie 18-19 let a 20-24 let, jeden z nich byl vzat do vazby v délce od dvou do čtyř měsíců. Souzeny byly dva případy tohoto trestného činu, jejichž pachatelé byli ve shodném věku. Jeden z pachatelů byl následně odsouzen k trestu odnětí svobody ve věznici s ostrahou v délce od jednoho do pěti let.

⁴¹ InfoData: *přehled odsouzených osob za rok 2016* [online]. [citace 26.2.2023]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1172623&id4=html&id5=7b3cbb3322a5b7485a2db06d3e180293&id6=null.

⁴² InfoData: *přehled odsouzených osob za rok 2017* [online]. [citace 26.2.2023]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1313592&id4=html&id5=0cb06aa9a773c1b4f8bf8a24be7d0456&id6=null.

⁴³ InfoData: *přehled odsouzených osob za rok 2018* [online]. [citace 26.2.2023]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1465694&id4=html&id5=e11b30aa67d350ec62500cb3a8b0d57c&id6=null.

Druhému byl uložen podmíněně odložený trest odnětí svobody.⁴⁴ Oběťmi byla žena a muž.

Pro rok 2020 není v rámci statistik evidován žádný pravomocný rozsudek, avšak stíhány a obžalovány byly dvě osoby ve věku 25-29 let a 30-39 let. Jedna z osob byla žena.

V posledním sledovaném roce tedy 2021 nebyly zjištěny žádné případy trestně stíhaných nebo obžalovaných osob, na druhou strany byly souzeny dvě osoby, zjevně obžalované v předchozím roce, jelikož se jednalo o ženu a muže ve shodném věku. Jednomu z nich byl uložen podmíněně odložený trest odnětí svobody u druhého došlo k upuštění od potrestání.⁴⁵ Oběť byla žena a muž.

Z uvedeného zpracování statistických údajů za období od roku 2012 do 2021 vyplývá, že pravomocně odsouzených osob, kterým byl uložen určitý trest bylo celkem jedenáct. Pro názorné porovnání jsem využil přehledný projekt, zpracovaný skupinou doktorandů z Právnické fakulty Univerzity Karlovy, s názvem „jaktrestame.cz“. Díky této práci lze jednoduše dohledat uložené tresty v rámci vybraných trestných činů. I přes to, že historií nesahá do roku 2012 (autorem sledované období), nýbrž do roku 2016, tak jako ilustrační přehled jistě postačí i takto zkrácené období. Z pohledu trestného činu vraždy lze vysledovat, že v České republice bylo odsouzeno 401 osob. V případech těžkého ublížení na zdraví se jednalo dokonce o 878 odsouzených pachatelů.⁴⁶

⁴⁴ InfoData: *přehled odsouzených osob za rok 2019* [online]. [citace 26.2.2023]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1733499&id4=html&id5=2cf1fef1837bf4bf54bdc9d24f64ef1a&id6=null.

⁴⁵ InfoData: *přehled odsouzených osob za rok 2021* [online]. [citace 26.2.2023]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=2029283&id4=html&id5=cf8b597c2632ab36dcfe083bdff115f3&id6=null.

⁴⁶ Jaktrestame.cz: *přehled odsouzených osob* [online]. [citace 26.2.2023]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=561859&id4=html&id5=740d816a0fcdb0704dbceb900f08b0a2&id6=null.

2 Komparace české právní úpravy se zahraničím

V této kapitole se zaměřím na porovnání právních úprav tohoto trestného činu s legislativou v zahraničí. Komparace bude zaměřena na vybrané státy, které s námi sdílí hranice a z hlediska historie mají k České republice nejbližší. Dalším státem v rámci Evropy jsou jako vzorek vybráni i Rusko a Spojené království Velké Británie a Severního Irsku. Podstatné bude zjištění, jestli je úprava shodná či rozdílná ve smyslu znění skutkové podstaty, a také výši hrozících trestů. Závěrem se zaměřím na porovnání států se stále platnými zákony postihující sebevraždy a možný vliv její dekriminace ve smyslu snížení míry tohoto jednání. Země byly rozděleny podle jejich členství ve Společenství národů a Afriky, v rámci jejich regionů a také shodným většinovým náboženstvím, na jejímž základě jim byla vybrána odpovídající země k porovnání.

2.1 Vybrané evropské státy

Slovensko je nám z historického hlediska právně nejbližší, zejména z důvodu, že jsme do roku 1993 tvořili jednotnou republiku. Trestný zákon č. 300/2005 ve znění pozdějších předpisů zakotvil trestný čin účasti na sebevraždě v § 154, s tím, že skutková podstata je totožná jako u nás. V prvním odstavci je horní hranice trestu odnětí svobody až tři roky. Rozdíl však nacházíme v odstavci druhém, kde je sankce stanovena na tři až osm let v případě spáchání tohoto činu závažnějším způsobem, na chráněné osobě, nebo z osobního motivu. Zde bych jen zmínil, že rozptyl chráněné osoby je poměrně širší, jelikož se týká navíc mimo jiné osob blízkých, vyššího věku, svědků, znalců.⁴⁷

Rakousko má v trestním zákoníku (Strafgesetzbuch – StGB z roku 1974 ve znění pozdějších předpisů) oproti našemu zakotveno v § 77 (trestné činy proti životu a zdraví) zabití na požádání ve znění: *„Kdo jiného zabije na jeho upřímnou a naléhavou žádost, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.“*

⁴⁷ *Trestný zákon č. 300/2005 Z.z.* [online]. [cit. 10.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>.

(překlad autora). Ustanovení § 78 je věnováno trestnému činu účasti na sebevraždě, v kterém musí pachatel oběť k sebevraždě svést, za to je pak stanoven trest odnětí svobody na šest měsíců až pět let. Odstavec druhý (§ 78) zahrnuje ochranu nezletilé osoby, provedení ze zavrženíhodného motivu a osobu, která netrpí nemocí podle dekretů o smrti (§ 6 odst. 3), zde je však podmíněna fyzická pomoc.⁴⁸ Jak jsem uvedl, tak v Rakousku je platný i federální zákon s ustanoveními týkajícími se smrti (zkrácené označení StVfG). V jeho znění §6 odstavce 3 jsou vymezeny osoby s nevléčitelných smrtelným onemocněním a jedinci se závažným dlouhodobým onemocněním s přetrvávajícími příznaky, a s takovými následky, které dotyčného postihují v celém způsobu života. Současně dané onemocnění přináší osobě stav utrpení, kterému se nelze vyhnout jiným způsobem.⁴⁹

Německý trestní zákoník (Strafgesetzbuch z roku 1998 s poslední novelou z roku 2022 - StGB) v § 216 upravuje trestný čin zabití na požádání, které se vztahuje na usmrcení někoho, kdo si to výslovně a vážně přeje, za což je stanoven trest odnětí svobody na šest měsíců až pět let. V § 217 se věnuje sebevraždě ve smyslu komerční (obchodní) propagace, v kterém je stanoveno, že kdo komerčním způsobem poskytne, opatří nebo zprostředkuje příležitost v úmyslu podpořit sebevraždu, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo peněžitým trestem.⁵⁰

Polský trestní zákoník (Kodeks karny poz. 1138 z roku 2022) má stejně jakou rakouská právní úprava v článku 150 § 1 zakotveno zabití na žádost s trestem odnětí svobody od tří měsíců do pěti let. Podle § 2 tohoto ustanovení však může soud ve výjimečných situacích hrozící trest zmírnit, dokonce od jeho uložení i zcela upustit. V článku 151 polského trestního zákoníku je zakotvena spoluúčasť jiné osoby na sebevraždě, a to ve smyslu přesvědčení nebo pomoci, která vedla

⁴⁸ *Gesamte Rechtsvorschrift für Strafgesetzbuch* [online]. [citace 10.2.2023]. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>.

⁴⁹ *Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich* [online]. [citace 10.2.2023]. Dostupné z: https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2021_I_242/BGBLA_2021_I_242.html.

⁵⁰ *Strafgesetzbuch vom 4. Dezember 2022* [online]. [citace 10.2.2023]. Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>.

k vzetí si života, za takové jednání hrozí pachateli trest odnětí svobody na tři měsíce až pět let.⁵¹

Rusko má ve svém trestním zákoníku, článku 110, upraven trestný čin podněcování k sebevraždě, které spočívá v pohnutí, vyhrožování, krutému zacházení, které vede ke spáchání sebevraždy, nebo jejímu pokusu. Za takové jednání hrozí pachateli trest odnětí svobody ve výši až pěti let. Tento trestný čin lze spáchat úmyslně, a také z nedbalosti.⁵²

Spojené království Velké Británie a Severního Irska má přímo zákon o sebevraždách (Suicide Act 1961), podle kterého přestala být trestným činem. Podstatná je část F1 odstavec 1, v jehož ustanovení je zavedena trestní odpovědnost na její spoluúčasti, ve smyslu povzbudit nebo pomoci jinému k sebevraždě, případně jejímu pokusu, přičemž za takové jednání hrozí pachateli až čtrnáct let.⁵³

Z hlediska komparace trestního práva v rámci Evropy, bych zmínil tyto podstatné body:

a) Rozdíl oproti našemu trestnímu zákoníku ve smyslu činů, v kterých dojde k zabití na žádost oběti. Byť se jedná o trestný čin, za který je stanoven trest odnětí svobody v obdobné výši jako při účasti na sebevraždě, je však podstatně nižší než v případě vraždy. V našem právním systému by takové jednání bylo kvalifikováno právě podle § 140 za který již v základním ustanovení hrozí trest odnětí svobody ve výši deset až osmnáct let.

b) Z hlediska objektivní stránky je trestný čin účasti na sebevraždě konstruován v rámci Evropy de facto shodně, jelikož jednotlivá ustanovení hovoří

⁵¹ *Kodeks karny* [online]. [citace 10.2.2023]. Dostupné z: <https://www.infor.pl/akt-prawny/DZU.2022.150.0001138,ustawa-kodeks-karny.html>.

⁵² TAUCHEN, Jaromír a Karel SCHELLE. *Trestné činy proti životu a zdraví včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2015. ISBN 978-80-7418-248-8, s. 353.

⁵³ *Suicide Act 1961* [online]. [citace 10.2.2023].

Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Eliz2/9-10/60/body/2010-02-01#commentary-key-2cf99050ca2ede1b5b0d8086001e20be>.

o jednání ve smyslu pomoci, návodu, svedení, přesvědčení, na základě kterého, si oběť vzala život.

c) Zajímavý je však pohled na kvalifikovanou skutkovou podstatu tohoto trestného činu, která je našim trestním zákoníku zaměřena na ochranu dítěte (mladší osmnáct let), těhotné ženy, dítěte mladšího patnácti let a osoby stížená duševní chorobou. Některé země takovou ochranu v rámci zákona zakotvenou nemají, typickým příkladem je Německo, na druhou stranu Slovensko pamatuje i na ochranu seniorů a osob blízkých. V Arménii a Albánii je bráněna osoba, která je na pachateli finanční nebo jinak závislá.

d) Výše sankcí je v evropských zemích také relativně podobná, když se horní hranice trestu odnětí svobody pohybuje kolem pěti let. Vybočuje z ní nejvíce český trestní zákoník, zároveň Spojené království ve výši čtrnácti let, ale i Rumunsko (Codul penal z roku 2009), kde v případě, že oběť bude mladší třinácti let nebo jí bude osoba, která si nemohla uvědomit následky svého jednání, bude pachatel potrestán trestem odnětí svobody od deseti do dvaceti let.⁵⁴

2.2 Státy s trestem smrti nebo vysokou hranicí odnětí svobody

Pro přehlednost, jak je k trestnému činu účasti na sebevraždě přístupováno v jiných zemích, vybral jsem názornou ukázkou států, které ve své právní úpravě, oproti evropskému pojetí, stanovují výrazně vyšší tresty odnětí svobody nebo dokonce i tresty mrti.

Izrael je jednou ze zemí, která stanovila podstatně vysoký trest odnětí svobody ve výši až dvaceti let, a to v případě, že pachatel navede, poradí nebo pomůže jinému k sebevraždě. Ustanovení tohoto trestného činu je zakotveno v trestním zákoně (Penal law 5737-1977), článku 302.⁵⁵

⁵⁴ *Codul penal, legea nr. 286/2009* [online]. [citace 11.2.2023]. Dostupné z: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/223635>.

⁵⁵ *Penal law 5737-1977* [online]. [citace 11.2.2023]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/daf/anti-bribery/anti-briberyconvention/43289694.pdf>.

Bangladéšská lidová republika, zastupující, další stát v asijského kontinentu, má trestní právo upravené zákonem s názvem The Penal Code, act no. XLV z roku 1860. V aktuálním znění má zakotven trestný čin napomáhání k sebevraždě, a to v článku 306, za který může být pachateli uložen trest odnětím svobody až na deset let. Výrazněji je však zaměřena ochrana osoby mladší osmnácti let, duševně nemocné, a také osoby v opojení (návykovou látkou). V ustanovení článku 305 jsou tyto osoby vymezeny a v případě, že se pachatel proviní formou účasti na jejich sebevraždě hrozí mu mimo trest peněžitý nebo odnětí svobody s hranicí deseti let, případně doživotí a v závažných případech je stanoven i trest smrti.⁵⁶

Totožné znění tohoto trestného činu tak lze nalézt i v trestním zákoníku Indie (The Indian penal code), taktéž ve článku číslo 305.⁵⁷

Ještě dále jde ve smyslu vysokých trestů poslední asijský stát, který jsem vybral, a tím je Srí Lanka. V platném trestním zákoně (Penal code chapter 19) je v článku 299 trestný čin účasti na sebevraždě vymezen jednoznačně, a to že pokud ji kdokoliv spáchá, bude smrtí potrestán ten, kdo k takové sebevraždě pomohl. Z tohoto znění vyplývá, že tato právní úprava nerozlišuje konkrétní osoby, ve smyslu věku, duševní nemoci atpod. Současně nestanovuje ani možnost „nižšího“ trestu jako je odnětí svobody.⁵⁸

Vzhledem k počtu států na světě jsem vybral do této práce pouze ty, které byly pro toto téma zajímavé z hlediska hrozících trestů v případě odsouzení za trestný čin účasti na sebevraždě. Viděl jsem v tomto směru význam srovnat pohled na Evropské a Asijské právo, jelikož zrovna trest smrti byl na území České republiky v roce 1990 zrušen. Zajímavý je také faktor, že i v jiných zemích jsou chráněny osoby mladší osmnácti let nebo s duševní poruchou. Významnou výjimkou je Srí Lanka, kde pachateli, za pomoc sebevraždě komukoliv, hrozí trest smrti.

⁵⁶ *The Penal Code, 1860* [online]. [citace 11.2.2023]. Dostupné z: <https://bangladesh.justiceaudit.org/wp-content/uploads/2018/07/Penal-Code-1860-Act-No.-XLV-of-1860.pdf>.

⁵⁷ *The Indian penal code* [online]. [citace 11.2.2023]. Dostupné z: <https://legislative.gov.in/sites/default/files/A1860-45.pdf>.

⁵⁸ *Penal code cap. 19* [online]. [citace 11.2.2023]. Dostupné z: <https://www.lawnet.gov.lk/penal-code-consolidated-2/>.

2.3 Dekriminalizace sebevraždy

Vzhledem k tomu, že v současné době stále některé státy trestně postihují sebevraždu, budu tuto část věnovat její dekriminalizaci v souvislosti na možné snížení počtu suicidálních jednání.

Úvodem cítím za podstatné uvést, že z pohledu České republiky byla sebevražda trestně postihována od 16. století, byť se jednalo o trest, který se vztahoval pouze na tělo zemřelého.⁵⁹ K počátkům její dekriminalizace prvně došlo s přijetím trestního zákoníku z roku 1803, když byla přesunuta do nově zřízené kategorie těžkých policejních přestupků. Jednalo se o specifický čin, jelikož v případě dokonání nemohla být osoba sankciována tělesným trestem nebo vězením. V případě pokusu o sebevraždu se toto jednání řešilo napomenutím, které zajišťoval stát. Pokud v daném případě bylo podezření na duševní poruchu byla osoba umístěna do léčebného ústavu nebo pod jinou formu dozoru. Výjimkami byly sebevraždy spáchané vězni, ve snaze vyhnout se spravedlivému trestu. K úplné dekriminalizaci v České republice došlo v roce 1850.⁶⁰

V Evropě taktéž není sebevražda trestná, například v Nizozemsku již od sedmnáctého století, na rozdíl od Velké Británie, kde ke zrušení došlo až v roce 1961. Podobně tomu bylo i ve Spojených státech, kde zůstala sankciována do roku 1966. Jsou však i země, ve kterých je postihována do dnes, jedná se zejména o africké a asijské státy.⁶¹

Sebevražda je vnímána jako závažný problém, na který lze pohlížet nejen z hlediska lékařského a psychologického, ale také právního, etického nebo filozofického. Vzhledem k tomu, že při tomto jednání dochází k ohrožení života, případně závažnému porušení zdraví, je mu věnována významná pozornost. Světová zdravotnická organizace, vnímá sebevraždu jako jedno z klíčových témat v oblastech ochrany veřejného zdraví. K této problematice shromažďuje data

⁵⁹ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3., nezměněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 978-80-210-4056-4, s. 13.

⁶⁰ TINKOVÁ, Daniela. *Bez zpěvu a bez zvonění: dekriminalizace sebevraždy mezi sekularizací a medikalizací v 17.-19. století*. Praha: Argo, 2021. ISBN 978-80-257-3524-4, s. 295-298.

⁶¹ BEURS, D. P. de. *Mýty o sebevraždě: jak o ní přemýšlet a mluvit*. Přeložila Milena NOVÁKOVÁ. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1812-8, s. 14.

z celého světa, avšak kvalitní registrační údaje o počtech a pokusech o ni má zhruba z osmdesáti států.⁶²

BMC psychiatrie zpracoval studii, zda-li dekriminlizace sebevražd má vliv na snížení jejich počtu. Vychází z předpokladu, že potenciálním obětem by nebránilo nic v tom, aby vyhledali pomoc ať už lékařskou nebo v jejich blízkém okolí, v případě včasné prevence by se tak snížily počty suicidálních jednání. Analyzovány byly státy, které kriminalizují pokus o sebevraždu v jejich trestním právu. Země byly rozděleny podle jejich členství ve Společenství národů a Afriky, v rámci jejich regionů a také shodným většinovým náboženstvím, na jejímž základě jim byla vybrána odpovídající země k porovnání. Statistické údaje k počtům sebevražd byly převzaty z dat WHO a data k obyvatelstvu ze Světové banky (World bank).⁶³

Ve smyslu předložených tabulek je třeba uvést, že srovnávací zemí je vždy pořadové číslo. Pro představu tedy podle všech podstatných kritérií byla ke Ghaně přidělena Namibie, k Nigérii Kamerun atd. Vyjádřením procentuální změny (% Change) je hodnocen nárůst nebo pokles sebevražd.

V níže přiložené tabulce č. 1 jsou tyto státy vyobrazeny počty sebevražd přepočtenými na sto tisíc obyvatel, a to za období od roku 2000 do 2019.

⁶² World Health Organization [online]. [citace 19.2.2023]. Dostupné z: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/suicide>.

⁶³ BMC Psychiatry. *Decriminalizing suicide attempt in the 21st century* [online]. [citace 19.2.2023]. Dostupné z: <https://bmcp psychiatry.biomedcentral.com/counter/pdf/10.1186/s12888-022-04060-5.pdf>.

Tabulka č. 1 – Míry sebevražd na 100.000 obyvatel v letech 2000 – 2019 v zemích se zákony postihující sebevraždy

UN Region/ sub-region ^b	Countries	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	% Change	
1	Africa	Ghana	9.8	10.5	11.0	11.4	11.9	12.2	12.4	12.4	12.9	13.0	13.3	13.1	13.0	12.8	12.4	12.0	11.7	11.3	10.8	10.5	8.1%
2	Africa	Kenya	15.8	14.7	13.9	13.2	12.2	12.9	12.7	13.0	12.8	12.1	11.9	11.8	11.7	11.6	11.1	10.6	10.5	10.6	11.0	11.0	-30.4%
3	Africa	Malawi	19.2	17.9	16.5	15.7	15.0	14.3	14.8	15.4	15.2	15.9	16.0	14.6	13.7	13.0	12.8	12.6	12.3	11.7	11.0	10.6	-45.0%
4	Africa	Nigeria	9.2	9.3	9.2	9.2	9.3	9.2	9.2	9.1	9.0	8.8	8.7	8.3	8.0	7.6	7.3	7.2	7.1	7.0	6.9	6.9	-25.2%
5	Africa	Somalia	16.8	16.5	16.6	16.6	16.8	16.6	16.2	15.9	16.0	16.0	15.4	15.3	15.2	15.2	15.0	14.8	14.9	14.8	14.8	14.7	-12.6%
6	Africa	South Sudan	7.9	7.4	7.3	7.3	7.2	7.1	7.1	7.0	6.9	6.7	6.6	6.6	6.7	6.5	6.2	6.4	6.5	6.4	6.7	6.7	-15.2%
7	Africa	Sudan	5.6	5.4	5.5	5.4	5.3	5.4	5.3	5.2	5.2	5.2	5.3	5.1	5.1	5.0	4.9	4.8	4.8	4.8	4.8	4.8	-14.4%
8	Africa	Tanzania	15.6	14.2	12.8	11.9	10.9	10.3	10.3	10.4	11.0	10.6	9.8	9.3	8.5	8.6	8.3	8.2	8.3	8.2	8.0	8.2	-47.6%
9	Africa	Uganda	21.7	21.1	20.5	20.4	20.5	20.8	20.2	17.7	16.1	15.5	14.6	14.5	13.2	12.4	11.4	11.0	11.1	10.3	10.3	10.5	-51.7%
10	Caribbean	Bahamas	2.5	2.7	2.4	2.5	3.3	3.2	3.6	3.3	3.4	3.4	3.7	3.8	3.6	3.2	3.3	3.4	3.5	3.3	3.4	3.4	33.2%
11	Caribbean	Guyana	35.8	39.9	39.8	38.1	37.3	35.6	35.0	35.1	33.7	36.3	36.4	35.3	37.6	40.7	39.5	39.3	39.7	39.9	40.4	40.9	14.3%
12	Caribbean	Saint Lucia	8.1	8.1	7.4	7.7	7.3	7.4	7.7	7.2	7.9	7.0	7.6	6.9	8.2	7.7	8.2	7.9	6.7	7.1	7.1	6.9	-15.2%
13	Oceania	Papua New Guinea	2.8	3.0	3.0	3.1	3.2	3.2	3.2	3.3	3.3	3.2	3.3	3.3	3.5	3.4	3.6	3.7	3.6	3.5	3.5	3.6	26.1%
14	Oceania	Tonga	5.1	5.1	5.0	5.1	5.0	4.8	4.7	4.8	4.7	5.1	5.3	5.2	5.3	5.3	5.4	5.3	4.8	4.8	4.6	4.4	-14.8%
15	Asia	Bangladesh	6.9	6.5	6.1	5.8	5.6	5.6	5.6	5.5	5.3	5.1	4.8	4.3	4.0	3.8	3.7	3.6	3.6	3.7	3.8	3.9	-44.0%
16	Asia	Pakistan	11.1	11.2	11.3	11.3	11.2	11.0	11.0	10.7	10.5	10.3	10.2	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	9.8	9.8	-12.0%
17	Asia	Brunei	1.7	1.3	1.5	1.6	1.8	1.9	2.4	2.2	1.8	1.6	1.1	1.7	2.2	1.8	1.7	1.6	2.4	3.3	3.0	2.5	47.7%
18	Asia	Malaysia	6.1	5.8	5.8	5.9	5.8	5.7	5.5	5.3	5.4	5.5	5.3	5.2	5.2	4.9	5.1	5.2	5.4	5.6	5.6	5.8	-5.4%
19	Asia	Myanmar	5.1	4.9	4.8	4.7	4.6	4.5	4.4	4.2	3.9	3.9	3.8	3.7	3.5	3.5	3.4	3.3	3.3	3.1	3.0	3.0	-42.4%
20	Asia	Qatar	7.6	7.6	7.4	6.9	6.6	6.3	6.1	7.2	6.8	6.7	6.4	6.2	5.8	5.3	5.0	4.9	4.8	4.6	4.6	4.7	-38.8%
		Mean score	10.7	10.7	10.4	10.2	10.0	9.9	9.9	9.8	9.6	9.6	9.5	9.2	9.2	9.1	8.9	8.8	8.8	8.7	8.7	8.6	
		Standard Error	1.83	1.95	1.93	1.85	1.80	1.74	1.70	1.68	1.61	1.72	1.72	1.66	1.73	1.87	1.81	1.80	1.81	1.81	1.83	1.85	
		Global	14.0	13.4	13.1	13.0	12.8	12.6	12.1	11.8	11.6	11.3	11.1	10.8	10.4	10.0	9.7	9.4	9.2	9.1	9.1	9.0	-36.1%

Zdroj: BMC Psychiatry – dekriminalizace pokusu sebevražd v 21. století.⁶⁴

Pro závěrečné srovnání jsou v tabulce č. 2 uvedeny státy bez zákonů postihujících pokus sebevraždy, opět se jedná o přepočty na sto tisíc obyvatel za shodné období.

⁶⁴ BMC Psychiatry. *Decriminalizing suicide attempt in the 21st century* [online]. [citace 19.2.2023]. Dostupné z: <https://bmcp psychiatry.biomedcentral.com/counter/pdf/10.1186/s12888-022-04060-5.pdf>.

Tabulka č. 2 - Míry sebevražd na 100.000 obyvatel v letech 2000 – 2019 v zemích bez zákonů postihující sebevraždy

	UN Region/ sub-Region b[19]	Countries	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	% Change
1	Africa	Namibia	27.5	26.7	26.3	25.5	23.4	24.7	24.5	23.7	19.7	18.4	18.0	16.1	14.5	14.4	15.3	16.3	14.9	15.2	13.7	13.5	-50.9%
2	Africa	Mozambique	20.9	20.8	20.8	20.9	21.1	21.4	21.6	21.8	23.1	24.6	25.3	25.9	26.5	26.0	24.7	24.0	23.4	23.1	23.2	23.2	10.9%
3	Africa	Zambia	24.0	22.7	22.3	21.5	22.5	22.1	21.8	19.8	19.0	19.0	19.7	19.8	18.5	17.9	17.7	17.3	16.7	16.7	15.9	14.4	-40.0%
4	Africa	Cameroon	19.1	19.4	19.2	19.5	19.4	20.6	20.9	20.4	20.1	20.0	19.5	19.4	19.2	18.7	17.9	17.1	16.6	16.2	15.9	15.9	-16.7%
5	Africa	Chad	15.7	15.8	15.8	16.0	15.7	15.6	15.6	15.9	15.7	15.8	16.0	15.9	15.6	15.1	14.6	14.0	13.7	13.8	13.6	13.2	-15.8%
6	Africa	DR Congo	14.5	14.4	14.2	14.4	14.2	14.1	13.9	13.4	13.4	13.6	13.5	13.3	13.0	12.8	12.6	12.3	12.1	12.0	12.4	12.4	-14.4%
7	Africa	Central African Republic	32.5	30.7	30.4	29.1	28.1	27.2	28.1	27.7	27.3	28.5	28.1	27.6	26.6	27.0	27.6	26.3	25.3	25.7	23.7	23.0	-29.4%
8	Africa	Rwanda	25.6	23.0	20.7	18.4	16.2	15.0	14.3	13.7	12.9	12.1	11.5	10.9	10.6	10.1	10.1	9.9	9.7	9.6	9.5	9.5	-63.0%
9	Africa	Botswana	46.3	44.7	42.2	40.3	40.9	43.4	40.9	37.5	36.1	32.1	31.2	29.1	29.0	27.8	25.4	24.6	22.9	22.3	22.1	20.2	-56.3%
10	Caribbean	Belize	10.0	8.2	8.1	8.2	8.8	7.1	7.2	6.7	5.7	7.5	8.2	7.9	7.4	6.8	6.9	6.9	6.7	7.7	7.2	7.7	-23.6%
11	Caribbean	Trinidad and Tobago	16.2	16.1	14.9	12.9	12.6	12.1	10.7	10.5	12.8	10.4	10.6	9.2	8.9	10.1	9.8	9.5	9.2	9.0	8.5	8.3	-48.9%
12	Caribbean	Barbados	2.6	1.5	0.3	0.8	1.0	2.2	1.3	1.3	0.7	1.1	1.2	0.6	0.2	0.1	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	-88.1%
13	Oceania	Fiji	11.7	11.4	11.0	10.5	10.0	10.2	9.9	10.1	10.2	10.2	10.1	10.3	10.5	10.5	10.3	10.0	10.0	9.9	9.7	9.5	-18.6%
14	Oceania	Kiribati	35.6	35.3	34.5	32.5	32.0	32.5	31.5	32.8	33.5	33.0	32.7	32.9	32.0	32.3	31.6	31.6	31.4	31.5	30.3	30.6	-14.3%
15	Asia	Maldives	5.3	5.1	4.7	4.6	3.8	3.8	3.8	3.6	3.5	3.3	3.1	2.9	2.9	2.8	2.9	3.0	3.2	3.1	2.9	2.8	-47.9%
16	Asia	Afghanistan	7.7	7.9	7.9	7.7	7.8	7.6	7.6	7.4	7.2	6.8	6.7	6.4	6.2	6.2	6.0	6.0	6.0	6.0	5.9	6.0	-22.7%
17	Asia	Oman	6.7	6.7	6.3	6.4	6.1	6.2	6.5	6.5	6.3	6.0	6.1	5.5	4.9	4.8	4.7	4.7	4.5	4.5	4.4	4.5	-33.4%
18	Asia	Indonesia	3.8	3.7	3.6	3.6	3.5	3.3	3.2	3.2	3.1	3.0	2.9	2.9	2.8	2.7	2.6	2.6	2.6	2.6	2.6	2.6	-32.7%
19	Asia	Thailand	11.6	10.5	10.5	10.2	9.9	8.5	8.3	7.7	7.4	7.3	7.3	7.2	7.0	6.6	6.9	7.2	7.6	7.5	7.9	8.0	-31.4%
20	Asia	Bahrain	7.0	8.9	9.2	9.9	9.8	9.6	7.8	8.7	8.3	7.7	7.2	6.9	6.4	6.2	6.4	6.3	6.5	6.7	7.0	7.2	2.3%
	Mean score																						
	Standard Error																						
	Global	Global	14.0	13.4	13.1	13.0	12.8	12.6	12.1	11.8	11.6	11.3	11.1	10.8	10.4	10.0	9.7	9.4	9.2	9.1	9.1	9.0	-36.1%

Zdroj: BMC Psychiatry – dekriminizace pokusu sebevražd v 21. století.⁶⁵

Z výsledků provedené studie je patrné, že v zemích, které kriminalizují pokus sebevraždy, je podstatný rozsah v počtech suicidálního jednání, zejména pokud se podíváme na Brunej, kde dosahuje v přepočtu průměrně 2,5 na 100.000 obyvatel. Nejvyšší počet pak lze spatřovat v Guyanské kooperativní republice, kde za sledované období dosahoval průměrné hodnoty 40,9 sebevražd na 100.000 obyvatel. V rámci těchto zemích vychází průměrná hodnota 8,3 ve stejném přepočtu populace a je tedy nižší než celosvětový průměr. Závěr studie zhodnotil, že průměrné skóre zemí, které kriminalizovaly pokus sebevraždy, bylo nižší než celosvětový průměr za uvedených dvacet let, avšak při pohledu na roční

⁶⁵ BMC Psychiatry. *Decriminalizing suicide attempt in the 21st century* [online]. [citace 19.2.2023]. Dostupné z: <https://bmcp psychiatry.biomedcentral.com/counter/pdf/10.1186/s12888-022-04060-5.pdf>.

procentuální pokles sebevražd byl vyšší ve státech, které toto jednání trestně nepostihují. Nelze tak definitivně tvrdit, že je dekriminalizace prospěšná nebo škodlivá ve smyslu snížení míry sebevražd.⁶⁶

Z pohledu mého vlastního posouzení byla tato studie pro tuto práci velmi přínosná, zejména z důvodu kvalitního zpracování dat. Pokud bych se měl zamyslet nad vlivem dekriminalizace sebevraždy (v zemích, které ji stále trestně postihují) ve smyslu snížení počtu, tak je zjevné, že legislativa v tomto směru není významným faktorem.

Studie pracovala s úvahou, že v případě dekriminalizace by, v daných zemích, potenciální sebevrazi pravděpodobněji vyhledali pomoc, a tím by tomuto jednání předešli. Osobně spíše zastávám názor, že v tomto rozhodovacím procesu, jestli si osoba život vezme nebo ne, nemá případné potrestání takový vliv, jelikož člověk řeší obtížnou situaci, která ho aktuálně tíží a nedomýšlí možnost trestního postihu. Zároveň by se tento výzkum musel podstatně zaměřit na znalost práva v konkrétních oblastech, zda-li obyvatelé mají ponětí o trestní sankci v případě, že spáchají sebevraždu, která se jim nepodaří dokonat.

⁶⁶ BMC Psychiatry. *Decriminalizing suicide attempt in the 21st century* [online]. [citace 19.2.2023]. Dostupné z: <https://bmcp psychiatry.biomedcentral.com/counter/pdf/10.1186/s12888-022-04060-5.pdf>.

3 Sebevražda

Ve vztahu k předmětu této diplomové práce jistě nelze opominout velmi významné aspekty sebevražd, kterým se tato část bude věnovat, a to jak její samotné definici, ale také shrnutí podstatných pojmů, se kterými se v této oblasti lze setkat. Současně se zaměřím na motivy a příčiny suicidálního jednání, zejména deprese, osamělost a vliv návykových látek. Závěrem kapitoly vymezím tři ohrožené skupiny, a to seniory, mládež a umělce, které byly vybrány z důvodu jejich zjevných rozdílů, ať už věkových nebo sociálních. Doplněná o zpracované statistické údaje a pohled na dekriminální sebevražd. Tato část tedy bude zpracována z kriminologického hlediska.

3.1 Vymezení pojmů

Pojem sebevražda, latinsky suicidium (sui = sebe, cidium = vražda, zabití) existuje od dob Augustinovy interpretace, který prohlásil, že každý, kdo se zabije je de facto i vrah. Z historického pohledu Řeků, kteří pohlíželi na sebevraždu jako na legitimní způsob rozhodování o svém životě, tak křesťanská Evropa k tomuto přistupovala opačně. Církev nepřipouštěla, aby měla osoba, která se sama připravila o život, církevní pohřeb, jelikož považovala suicidium za nejtěžší hřích, protože byla proti lidské přirozenosti. Teprve koncem 18. století se na sebevrahy přestalo pohlížet, jako na hříšníky, nýbrž na někoho nemocného.⁶⁷

Beurs se s termíny sebezabití, suicidium a sebevražda shoduje s definicí Světové zdravotnické organizace (WHO), tedy že se jedná o „útok proti vlastní osobě s různým stupněm úmyslu zemřít u něhož zemřelý mohl předpokládat, že skončí smrtí.“⁶⁸ Pojem suicidium výrazněji používají vědci a odborníci v oblasti péče o duševní zdraví. Veřejnost zpravidla používá termín sebevražda. V zahraničí se mnohdy skloňuje výraz sebezabití, zejména v Nizozemsku, jelikož u pozůstalých

⁶⁷ BEURS, D. P. de. *Mýty o sebevraždě: jak o ní přemýšlet a mluvit*. Přeložila Milena NOVÁKOVÁ. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1812-8, s. 14.

⁶⁸ BEURS, D. P. de. *Mýty o sebevraždě: jak o ní přemýšlet a mluvit*. Přeložila Milena NOVÁKOVÁ. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1812-8, op. cit. s. 18.

vyvolává nevoli z důvodu intenzity slova – vražda.⁶⁹ Kotek a Kocourková k tomuto pojmu uvádí, že v případě sebezabití nelze takové jednání hodnotit jako sebevraždu, jelikož sice vede k ukončení života, avšak zde schází snaha zemřít. Typickým příkladem by mohla být nemocná osoba s poruchou vědomí, která uniká svým domnělým nepřátelům skokem z okna.⁷⁰

Havránková uvádí i definice dalších autorů, a to Josefa Viewegha, který z pohledu psychologie sebevraždu vymezuje dvěma znaky, a to „*dobrovolným úmyslem ukončit život a cílevědomě zaměřeným jednáním směřujícím ke smrti.*“ Marie Vágnerová užila definici „*násilné jednání charakteristické úmyslem dobrovolně zničit vlastní život, jako autoagresivní projev. Sebevražedné jednání lze hodnotit jako poruchu pudu sebezáchovy.*“ Jiří Koutek a Jana Kocourková suicidium definují jako „*sebeпоškozující akt s následkem smrti, který si jedinec způsobí sám s vědomým úmyslem zemřít.*“⁷¹ Z uvedeného lze vnímat různé pohledy na pojem sebevraždy.

Podstatnými pojmy jsou také:

a) Sebevražedný pokus, který lze definovat jako chování projevující se očekáváním smrti s cílem dosáhnout vysněné změny, avšak k ukončení života nedojde.

b) Sebevražedné myšlenky, tedy úvahy o sebevraždě jako jediné možnosti úniku z konkrétní tíživé situace.⁷²

c) Suicidální chování, které zahrnuje oba výše uvedené pojmy. Toto jednání však nelze vnímat pouze jako dokonanou sebevraždu. Zahrnuje četnou škálu chování a prožívání, které obsahuje vědomé i nevědomé motivy.⁷³

Sebevraždu lze dnes chápat z hlediska různých důsledků, ať už psychických nebo somatických chorob, ale také tímto činem může být útěk před samotou. Zejména

⁶⁹ BEURS, D. P. de. *Mýty o sebevraždě: jak o ní přemýšlet a mluvit*. Přeložila Milena NOVÁKOVÁ. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1812-8, s. 14.

⁷⁰ KOUTEK, Jiří a Jana KOCOURKOVÁ. *Sebevražedné chování*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-349-9, s. 33.

⁷¹ HAVRÁNKOVÁ, Olga. *Sebevražednost seniorů*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4822-4, op. cit. s. 17.

⁷² BEURS, D. P. de. *Mýty o sebevraždě: jak o ní přemýšlet a mluvit*. Přeložila Milena NOVÁKOVÁ. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1812-8, s. 18.

⁷³ HAVRÁNKOVÁ, Olga. *Sebevražednost seniorů*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4822-4, op. cit. s. 17.

mladí lidé takto řeší situaci v případě ztráty důležitých mezilidských vazeb. U seniorů jsou důvody vázány na změny rodinných poměrů, když prarodiče žijí sami, zároveň si neumí, nechtějí nebo nejsou schopní nalézt denní aktivity. Z těchto důvodů následně začínají uvažovat o sebevraždě, případně ji i spáchají, protože již nevidí v jejich životě žádný smysl.⁷⁴

3.2 Motivy a příčiny sebevražděných jednání

Podle Kotka a Kocourkové je motivů častěji více, ty se mohou různě doplňovat a umocňovat, přičemž si toto osoba nemusí uvědomovat a tíhu problému přikládá často pouze jednomu z nich. U dokonáných sebevražd se jedná o motivy spíše z oblasti intrapsychické a pocitů ohrožení, kdežto u pokusů se častěji jedná o problémy v rámci interpersonálních vztahů.⁷⁵ Za podněty k suicidálnímu jednání lze tedy považovat různé deprese, rozvody nebo rozchody, ale také ztráty blízkých osob, případně zjištěné diagnózy závažného onemocnění.

Osoba s depresí nebo schizofrenií může prožívat hluboké stavy beznaděje, bezmoci a zoufalství, které ji vedou k sebevraždě, jelikož tyto emoce nemůže sama odstranit. U těžkých depresí mají jedinci hluboce negativní zážitky a nemají tak soudný náhled na skutečnost, současně někdy jsou deprese spojeny s jinými psychotickými projevy (bludy, halucinace), které mohou přispět k sebevražděnému jednání. V případě schizofrenie se jedná o podstatně složitější proces, jelikož osoby mohou zažívat hluboké depresivní stavy, avšak častěji se vyskytují různé halucinace, zejména příkazové, které jedinci sebevraždu přímo přikazují.⁷⁶

Motiv osamělosti častěji ovlivňuje ovdovělé ženy, které sice mají potomky, avšak nežijí s nimi ve společné domácnosti. I když je současná doba náročná a děti nebo vnoučata se snaží prarodiče navštěvovat v rámci svých časových možností, senior

⁷⁴ KUČEROVÁ, Helena a Helena HAŠKOVCOVÁ. *Sebevraždy*. Praha: Galén, [2020]. ISBN 978-80-7492-485-9, s. 19.

⁷⁵ KOUTEK, Jiří a Jana KOCOURKOVÁ. *Sebevražděné chování*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-349-9, s. 36.

⁷⁶ KUČEROVÁ, Helena a Helena HAŠKOVCOVÁ. *Sebevraždy*. Praha: Galén, [2020]. ISBN 978-80-7492-485-9, s. 49.

to však často vnímá jako nedostatečné. Rozdíl je mezi lidmi žijícími v domech se zahradou a těmi v panelových domech, kde v případě nevlídného počasí jsou několik dní zavření doma. Někteří se se samotou vyrovnají, část jich však toto nezvládne a situací řeší sebevraždou. V případě mužů se suicidální jednání projevuje zejména v případech absolutní beznaděje zapříčiněné rozvratem rodiny.⁷⁷

Sebevražedné motivy u jedinců závislých na návykových látkách jsou dvojího druhu. První variantou je přivodění si stavu psychózy, ve kterých osoba prožívá obdobné příznaky, jako jsou v případech velkých depresivních poruch nebo schizofrenie, tudíž mohou nastat těžké deprese, halucinace a bludy. Druhá možnost je v případě absence psychotického stavu, kdy mohou nastat těžké depresivní stavy s výčitkami, ať už v době abstinence nebo opojení. Právě v těchto případech může u osoby nastat jakési prozření nebo beznaděj, ve kterých si uvědomí, že bez návykové látky, ale vlastně ani s ní, to „nejde“.⁷⁸

Havránková uvádí, že příčiny sebevražednosti jsou kategorizovány různě, avšak se ztotožnila se shrnutím do čtyř skupin, jak je předložili De Leo a Poštuvan, a to na:

- Biologické příčiny, které jsou neurobiologické a genetické.
- Psychologické příčiny, do kterých spadají těžké životní situace, konfliktní osobní vztahy, narušené poznávání, myšlení a cítění, pokles vůle a motivace, nízkou sebeúctou.
- Sociální příčiny, ke kterým lze přiřadit psychosociální stres a jeho obtížné zvládnutí, špatné vztahy a nízké začlenění do společnosti.
- Duchovní příčiny spojené s životem a tím, co člověka přesahuje (Bůh, lidstvo, vesmír).⁷⁹

⁷⁷ KUČEROVÁ, Helena a Helena HAŠKOVCOVÁ. *Sebevraždy*. Praha: Galén, [2020]. ISBN 978-80-7492-485-9, s. 48.

⁷⁸ Tamtéž, s. 49-50.

⁷⁹ HAVRÁNKOVÁ, Olga. *Sebevražednost seniorů*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4822-4, s. 19.

3.3 Ohrožené skupiny

Jelikož samotný problém sebevraždy se týká de facto všech skupin v rámci naší společnosti, rozhodl jsem se vybrat tři od sebe podstatně odlišné, kterým se budu podrobněji věnovat.

o Seniori

U této skupiny bývají nejčastější příčinou deprese, pocity opuštěnosti, zbytečnosti a beznaděje, na kterou nejsou schopni úspěšně reagovat. Nejvíce ohroženou skupinou jsou muži nad 65 let, u kterých je tato míra ve výši 40 sebevražd na 100.000 obyvatel, na rozdíl u mužů v dospělosti, u kterých se počty pohybují kolem 6 na 100.000 obyvatel. Mezi rizika suicidia u starých osob patří zejména osobnostní rysy, psychopatologie, demografické charakteristiky, fyzická onemocnění, invalidita, předchozí sebevražedné chování, tíživé životní události nebo nízký ekonomicko-sociální status. Nejsilnějším prediktorem sebevražedných myšlenek a pokusů je považována deprese, u které bylo zjištěno čtyřicetkrát větší riziko než v případě osob bez této diagnózy. U jiných psychiatrických nemocí bylo takové nebezpečí vyšší na nejvýše třikrát. Podstatné je také zmínit, že deprese se nejčastěji projevují ve věku nad 65 let, přičemž impulsem pro jejich vznik bývají faktory psychosociální, biologické a genetické. Z biologického hlediska se projevují změny v centrálním nervovém systému, současně vlivem věku dochází v mozku k funkčním a strukturálním změnám, které mohou vznik těchto poruch ovlivnit. Deprese u seniorů bývá často přehlížena, jelikož její příznaky jsou připisovány procesu stárnutí, avšak startérem je především ztráta blízkého člověka, pohyblivosti nebo fyzických sil.⁸⁰

Dalšími faktory jsou nemoci a bolest, přičemž není jasně prokázáno, jakou roli nemoci ve vztahu k sebevraždám mají. V rámci výzkumů je často zmiňována rakovina, která se stává rizikovou z důvodu vzniku depresí. Podstatnější než určená diagnóza, je spíše počet nemocí, kterých s věkem přibývá. Podle Juurlinkova výzkumu měli, pacienti s třemi chorobami, oproti zdravým seniorům průměrně trojnásobný nárůst rizika spáchání sebevraždy, v případech se sedmi a

⁸⁰ HAVRÁNKOVÁ, Olga. *Sebevražednost seniorů*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4822-4, s. 45-46.

více nemoci bylo dokonce devítinásobné. Při dlouhotrvající bolesti jsou ohroženější skupinou více muži. Nejedná se však jen o bolest fyzickou, ale také psychickou, kterou může být nesnesitelné a neúnosné utrpení a sebevražda je touhou nebo přáním se této útrapy zbavit. Ostatně toto lidé většinou i zmiňují v dopisech na rozloučenou.⁸¹

Morewitz tyto faktory taktéž ve své knize uvádí, že v reakci na procesy stárnutí klesá sociální fungování a zdraví seniorů se zhoršuje. Současně poukazuje na chronické bolesti pacientů s nespavostí a s tím spojené intenzivní utrpení, které mělo vysokou míru sebevražedných myšlenek. V případech asistované sebevraždy a eutanazie u seniorů byly spojeny s touhou uniknout chronické bolesti a s ní spojeným utrpením a zoufalstvím.⁸²

o Mládež

U dětí a mládeže ve věku mezi šestnáctým až dvacátým rokem, které nazýváme adolescenty, existují pro vznik sebevražedného chování konkrétní rizikové faktory. Zejména jsou jimi zdravotní stav, vrstevnická pozice a školní situace. Záleží však na zranitelnosti jedince a schopnosti adaptace, jestli se tyto nebezpečné faktory projeví.⁸³

Morewitz uvádí, že z hlediska teorie socializace mívají nízké riziko sebevražedných myšlenek děti, oproti dospívajícím, u kterých je podstatně zvýšené v případech, když se snaží najít svou identitu. U adolescentů se suicidální rizika liší, přičemž podstatnou roli hrají životní a sociální podmínky. Dalšími faktory mohou být předchozí fyzické, sexuální nebo psychické týrání v rodině a šikana. Morewitz dále zmínil i zprávu od Centra pro kontrolu a prevenci nemocí z roku 2009, z které vyplynulo, že u mladých lidí, kteří byli fyzicky ohroženi nebo zraněni

⁸¹ HAVRÁNKOVÁ, Olga. *Sebevražednost seniorů*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4822-4, s. 48-49.

⁸² MOREWITZ, Stephen. *Handbook of forensic Sociology and Psychology*. New York: Springer, 2014. ISBN 978-1-4614-7177-6, s. 217.

⁸³ KOUTEK, Jiří a Jana KOCOURKOVÁ. *Sebevražedné chování*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-349-9, s. 39.

svými vrstevníky bylo 2,4 krát více pravděpodobné, že budou mít sebevražedné myšlenky.⁸⁴

Koutek a Kocourková k problematice školních vztahů dále uvádějí, že školní kolektiv hraje v životním vývoji dítěte významnou roli. Dobrá pozice a zapojení se do skupiny vede k přiměřenému sebevědomí, na druhou stranu šikana zapříčiní pocit neúspěchu. Ohroženými dětmi jsou zejména ty, které se nějakým způsobem liší od ostatních, ať už z hlediska povahového (uzavřené, úzkostné děti) nebo fyzického (obézní). Současně je rizikovým faktorem také vliv sociálních rozdílů mezi vrstevníky, jelikož postavení jedince se zhoršuje v případě špatné sociální situace rodiny, protože děti v dnešní době podstatně rozlišují, kdo má moderní mobilní telefon, nosí-li značkové oblečení a podobně. Stěžejní jsou taktéž aktivity, kterým se adolescent věnuje mimo školu, mezi ty pozitivně významné patří sport a jiné zájmové kroužky, naopak negativní vliv bude mít působení v kolektivu s tendencí k delikventnímu jednání.⁸⁵

Rizikovými faktory mohou být také vážná onemocnění, byť jejich význam je v dětství menší, jelikož jsou v tomto věku méně častá, než uvedené školní a rodinné problémy. V ojedinělých případech je choroba spojena s poruchou přizpůsobení a depresivním prožíváním. Komplikuje se tím vývoj osobnosti a v dospívání dochází k životnímu znevýhodnění ve smyslu navázání vztahů nebo pracovního uplatnění.⁸⁶

o Umělci

Lidé se sklony k suicidálnímu jednání mají představu, že nikde nejsou doma a nikomu na nich nezáleží, což odpovídá zkušenostem slavných osobností. Byť se zdá, že mají hodně fanoušků a jsou oblíbení, tak přes to se cítí osaměle. Právě jejich sláva v tomto hraje významnou roli, jelikož umělci nedokážou racionálně posoudit, jestli se o ně někdo zajímá z důvodu, že jsou slavní nebo jim na nich

⁸⁴ MOREWITZ, Stephen. *Handbook of forensic Sociology and Psychology*. New York: Springer, 2014. ISBN 978-1-4614-7177-6, s. 216.

⁸⁵ KOUTEK, Jiří a Jana KOCOURKOVÁ. *Sebevražedné chování*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-349-9, s. 42.

⁸⁶ Tamtéž, s. 42.

opravdu záležit. Tyto pocity slavných byly dobře popsány v případech světoznámých hudebníků Elvise Presleyho nebo DJ Aviciiho.⁸⁷

Je obecně známo, že mnoho umělců zažívá výrazný stres, užívají drogy a nadměrně pijí alkohol. Ze studie „Od Elvise po Eminema“ vyplývá, že pravděpodobnost předčasného úmrtí těchto osob je dvakrát až třikrát větší než u ostatních lidí. Hlavní příčinou byl převážně problém s alkoholem nebo předávkování drogami. Z provedeného výzkumu a použitém vzorku 1064 hudebníků byla u třech z nich smrt označena jako sebevražda, avšak při přepočtu na procentuální poměr hovoříme o třicetkrát větším počtu než u běžné populace.⁸⁸

Beurs ve své publikaci dále zmiňuje i studii z roku 2016, která hledala souvislost mezi úmrtím známých hudebníků a žánrem, kterému se věnovali. Z té vyplynulo, že rockoví, zejména metaloví, a country zpěváci měli zvýšené riziko sebevraždy. U rapových a hip-hopových zpěváků byla jako hlavní příčina konce života vražda.⁸⁹

3.5 Statistické údaje o sebevraždách

Statistické údaje jsou zpracovávány v různých formách, z pohledu celosvětových statistik, jsou zpravidla uváděny v přepočtu na 100.000 obyvatel. Data pečlivě zpracovává světová zdravotnická organizace. V první části této kapitoly pro přehlednost uvedu data z okolních států, následně se budu podrobněji věnovat situaci na území České republiky.

Na oficiálních internetových stránkách WHO jsou data aktualizována k 6. červnu 2021 a je v nich zaznamenán jako poslední rok 2019. Z pohledu kontinentů vychází nejhorší čísla ve smyslu suicidia v Evropě, o počtu třinácti sebevražd v přepočtu na 100.000 obyvatel, v Asii a Americe tímto způsobem zemřelo

⁸⁷ BEURS, D. P. de. *Mýty o sebevraždě: jak o ní přemýšlet a mluvit*. Přeložila Milena NOVÁKOVÁ. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1812-8, s. 95.

⁸⁸ Tamtéž, s. 97.

⁸⁹ Tamtéž, s. 97-98.

v průměru deset osob ročně, v Africe sedm. Pro doplnění bych chtěl uvést, že jsem provedl porovnání s portálem „Eurostat“ (<https://ec.europa.eu/eurostat>), kde se data vesměs shodovala, avšak jsem zvolil variantu čerpání dat z WHO s ohledem na přehlednost a podrobnější zpracování.

Statistiky zohledňují věkové skupiny a pohlaví, z kterých jsem vybral pro přehled včetně České republiky i sousedící státy opět v míře sebevražd na 100.000 obyvatel. Touto tabulkou bych chtěl zejména vyzdvihnout rozdíly ve věkových skupinách a taktéž že je páchají více muži než ženy.

Tabulka č. 3 – Míry sebevražd na 100.000 obyvatel ve vybraných zemích podle věku za rok 2019.

věk	Česká republika		Slovensko		Německo		Polsko		Rakousko	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
15-24	12,41	3,56	9,44	1,70	9,04	2,67	14,53	2,34	12,51	2,70
25-34	18,13	3,83	15,17	1,89	12,08	3,13	21,18	2,26	16,20	2,68
35-44	20,22	4,24	21,20	2,16	15,87	4,08	21,40	2,73	20,53	7,61
45-54	21,31	6,58	32,38	6,87	21,96	7,85	26,34	4,44	27,58	11,71
55-64	27,32	7,46	33,96	6,67	23,23	8,29	32,22	4,82	25,64	9,04
65-74	31,97	6,06	34,17	4,65	24,72	8,35	25,56	3,97	30,75	7,04
75-84	41,56	5,60	44,69	4,78	44,05	13,09	25,06	4,20	61,86	11,39
85+	57,74	4,75	67,98	8,77	79,37	16,86	36,47	4,41	84,43	9,82

Zdroj: WHO počty sebevražd ze dne 6.7.2021 – úprava autorem.⁹⁰

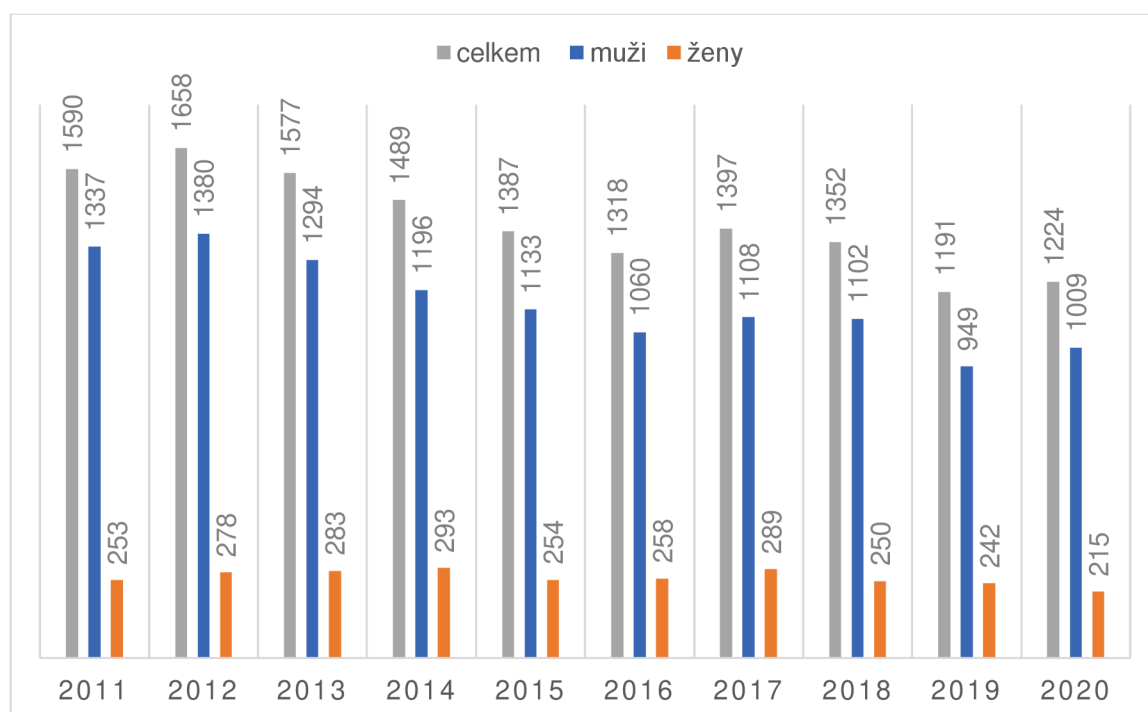
Z pohledu našeho území se budu věnovat v rámci srovnávání desetiletému období, které je pro Českou republiku v současné době dostupné z dat spravovaných Českým statistickým úřadem, přesněji se jedná o roky 2011-2020, přičemž data jsou vyobrazena v absolutních číslech, oproti světovým statistikám, které jsou přepočteny na 100.000 obyvatel.

⁹⁰ WHO suicide rates [online]. [citace 19.2.2023]. Dostupné z: <https://www.who.int/data/gho/data/themes/mental-health/suicide-rates>.

o Vývoj sebevražd z pohledu pohlaví

Ze zpracované publikace lze dovozovat pokles počtu sebevražd, jak je patrné v grafu č. 1, tak v roce 2011 byl jejich počet 1590, lehký nárůst vidíme i v roce 2012 (1658 případů), od té doby následoval pokles až na závěrečný stav 1224 k roku 2020. Z pohledu pohlaví je mezi nimi zřejmý nepoměr, jelikož muži mají na sebevraždách zhruba 80 % podíl. Nejvyšší rozdíl lze vysledovat v roce 2012, ve kterém si život vzalo celkem 1380 mužů oproti 278 ženám. Naopak nejnižší (i když také podstatný) rozdíl je zaznamenán v roce 2019, kdy spáchalo sebevraždu 949 mužů a 242 žen. Přehledně jsou data zpracována viz graf č. 1.

Graf č. 1 – Počty sebevražd za období 2011 – 2020.

Zdroj: Český statistický úřad, sebevraždy v ČR ze dne 9.12.2021 – úprava autorem.⁹¹

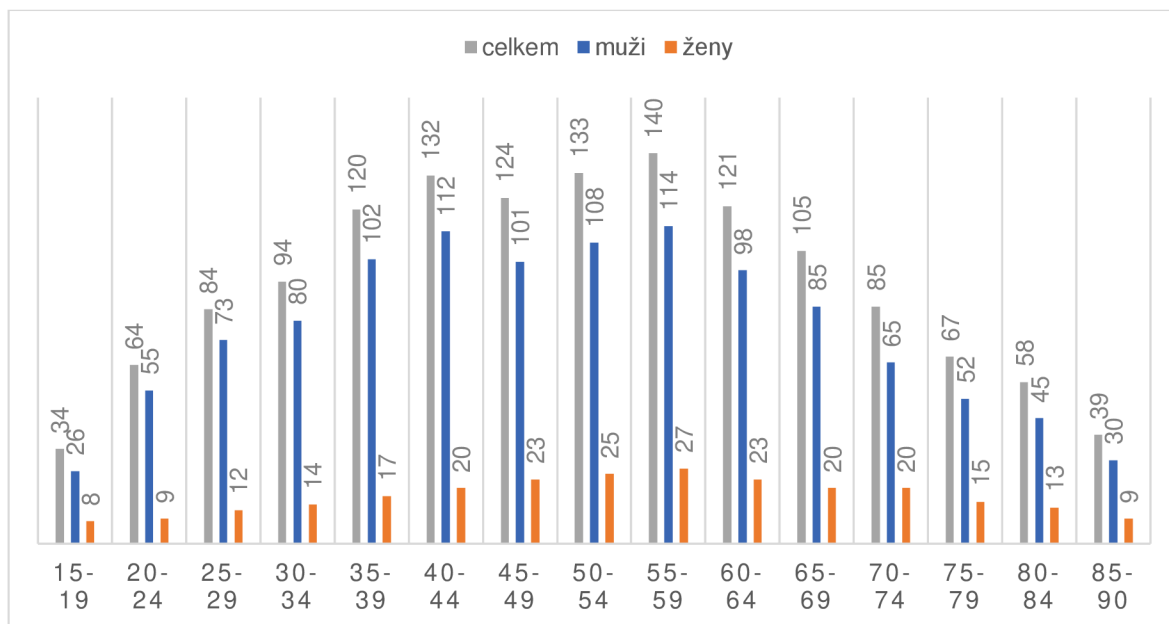
o Věkové skupiny

V grafu č. 2 je patrná vrůstající linie dosahující vrcholu kolem 60 let věku (v průměru 140 sebevražd), mírný propad je pouze v období mezi 45-49 let, ve kterém bylo zadokumentováno průměrně 124 jedinců, po dosažení vrcholu křivka opět klesá. Zohlednit je však třeba několik faktorů, které na výsledky mají

⁹¹ Český statistický úřad. *Sebevraždy v ČR 2011 až 2020* [online]. [citace 20.2.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142758738/13018721.pdf/152108b0-535e-4142-9f64-9c7bc06f4f1b?version=1.3>.

vliv, a to početnost skupin obyvatel v konkrétních letech, míru dokonaných sebevražd v daném roce a zároveň i v roce 2020 pandemií COVID-19. Pro přehlednost těchto dat byla zpracováno grafické vyjádření těchto hodnot, do které nebyly zpracovány z důvodu nízkých počtů věkové skupiny pod čtrnáct let, kde míra sebevražd dosahovala 4 osob, u obyvatel nad 90 let byly hodnoty ve výši 15 v poměru 11 muži a 5 ženy.

Graf č. 2 – Sebevraždy podle věkových skupin.

Zdroj: Český statistický úřad, sebevraždy v ČR ze dne 9.12.2021 – úprava autorem.⁹²

o Způsob provedení

Nejčastějším způsobem úmyslného ukončení života je ve sledovaném období oběšení, které z celkové počtu 14 158 sebevražd (bez případů úmyslného sebepoškození) činí 7 998 případů, tedy více než polovinu. Jak je zřejmé z tabulky č. 4, obdobně jsou zastoupeny i další způsoby, a to zastřelením, skokem z výšky a otrávením. Výrazný pokles lze spatřovat v případech střetu s pohybujícím se předmětem, užití ostrých předmětů nebo utopení. Při pohledu na způsob provedení v rámci pohlaví je v nich zřetelná odlišnost, jelikož u mužů variantu oběšením volilo 60,7% sebevrahů, u žen to bylo 37,8%. Vyšší zastoupení mužů lze nalézt i v případech zastřelení, který byl v poměru 13,9 % oproti 1,9 %. U žen

⁹² Český statistický úřad. *Sebevraždy v ČR 2011 až 2020* [online]. [citace 20.2.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142758738/13018721.pdf/152108b0-535e-4142-9f64-9c7bc06f4f1b?version=1.3>.

převládají dva způsoby provedení sebevraždy, prvním je otrava, kterou volilo 21,6 %, kdežto u mužů se jednalo o 5,8 %. Druhým výrazně zastoupeným způsobem je skok z výšky, který dosahoval u žen 20,4% a u mužů 8%.⁹³

Tabulka č. 4 – Způsoby spáchání sebevražd za období 2011 – 2020.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Celkem
Oběšení	993	1010	932	812	777	721	763	746	613	631	7998
Zastřelení	186	174	175	162	157	152	154	155	162	180	1657
Skok z výšky	129	141	164	146	144	154	150	132	139	153	1452
Otrávení	121	125	126	147	132	110	140	139	107	89	1236
Střet s pohybujícím se předmětem	49	70	72	121	81	106	95	83	74	79	830
Ostrý předmět	54	61	53	47	52	36	55	47	49	69	523
Utopení	23	30	22	20	21	14	15	14	23	13	195
Ostatní	34	36	29	33	20	23	23	36	24	9	267

Zdroj: Český statistický úřad, sebevraždy v ČR ze dne 9.12.2021 – úprava autorem.⁹⁴

⁹³ Český statistický úřad. *Sebevraždy v ČR 2011 až 2020* [online]. [citace 20.2.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142758738/13018721.pdf/152108b0-535e-4142-9f64-9c7bc06f4f1b?version=1.3>.

⁹⁴ Český statistický úřad. *Sebevraždy v ČR 2011 až 2020* [online]. [citace 20.2.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142758738/13018721.pdf/152108b0-535e-4142-9f64-9c7bc06f4f1b?version=1.3>.

4 Aktuální otázka Eutanazie

V níže uvedené části se budu věnovat základním pojmům, se kterými je možné se v rámci této problematiky setkat. Následně se zaměřím na státy, které mají eutanazii zakotvenu v jejich právním systému, včetně podmínek a postupů jejího samotného vykonání. Závěr kapitoly bude věnován pohledu na Českou republiku, kde jsme zaznamenali několik pokusů o zavedení eutanazie i do našeho trestního zákoníku. I přes to, že vždy byly neúspěšné, považoval jsem za důležité je alespoň krátce zmínit.

4.1 Vymezení základních pojmů

Vzhledem k tomu, že se s problematikou eutanazie pojí více pojmů, vymežím ty nejfrekventovanější.

- Eutanazie – úmyslné usmrcení nebo umožnění smrti jiného, avšak je tak činěno v jeho prospěch.
- Aktivní eutanazie – jednání, které samo o sobě vede k smrti jiné osoby.
- Pasivní eutanazie – odepření život udržující léčby, nebo ustoupení od takové léčby, čímž je umožněno jinému umřít.
- Eutanazie vyžádaná – osoba vyjádří přání zemřít a jiný na tomto základě jedná tak, že dojde k ukončení života.
- Eutanazie nevyžádaná – případy v kterých není osoba kompetentní k vyjádření vlastního přání.
- Asistované sebeusmrcení – neboli také užívané spojení asistovaná sebevražda je pojmem pro případy pomoci k ní.
- Eutanazie nepřímá – současně užívaný termín je urychlení smrti nebo zkrácení života, o kterém hovoříme v případech smrti, která

nastala jako vedlejší následek při podávání medikamentů na utlumení bolesti.⁹⁵

V právním a etickém prostředí panuje značná názorová neshoda, zejména v tom, jak má být konkrétní čin označen. Z pohledu práva je situace složitější, jelikož jednání označené jedním termínem může mít v jednotlivých zemích odlišný význam. Typickým příkladem může být Německo, které termín eutanazie neužívá, ale v právním systému má zakotveno ustanovení o pomoci k smrti. Naproti tomu v Nizozemsku se lze setkat pouze s pojmem aktivní vyžádána eutanazie. Odlišný pohled na právní ustanovení lze vyjádřit na příkladu při odpojení pacienta od přístroje s podporou vitálních funkcí, jelikož v České republice je takové jednání označováno jako delikt komisivní (jednání konáním), naproti tomu ve Spojeném království se jedná o delikt omisivní (jednání opomenutím).⁹⁶

4.2 Právní úprava eutanazie v zahraničí

V rámci Evropy jsou státy s liberálním přístupem k eutanazii, které ji mají zakotvenou v právním systému. Jsou jimi především Švýcarsko, Nizozemsko a Belgie, a proto jsem si je vybral na podrobnější analýzu. Na téma eutanazie se vedou diskuze nejen v politickém prostředí, avšak z důvodů konzervativních přístupů, země s touto právní úpravou, nepřibývají.

o Švýcarsko

Právní teorie tohoto státu rozlišuje více typů lékařského chování, které zkracuje život a ke každému z nich je z hlediska práva přístupováno odlišně. Současně není užíván pojem eutanazie, nýbrž Sterbehilfe, jehož obsahový význam je obdobný. Švýcarský právní systém rozlišuje jednání:

- Passive Sterbehilfe, vyjadřující nepokračování nebo nezahajování marné léčby prodlužující život. Jestliže jsou dodrženy podmínky stanovené

⁹⁵ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2687-3, s. 24-25.

⁹⁶ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2687-3, s. 22.

Švýcarskou akademií lékařských věd, a přitom je naplněna vůle pacienta, nejedná se o trestný čin. Pokud jedinec nemůže své přání vyjádřit, respektují se jeho dříve vyslovené pokyny, případně se jeho vůle dovozuje od zplnomocněného zástupce nebo na základě komunikace s příbuznými.

- Indirekte Sterbehilfe, které lze přirovnat pojmu nepřímá eutanazie, a toto spočívá v podávání léků, které odstraňují nebo tlumí bolest, které však mohou mít život zkracující účinky. I v těchto případech není lékař za toto jednání trestně odpovědný.
- Aktiv Sterbehilfe neboli vyžádaná a nevyžádaná aktivní eutanazie. V případech eutanazie tohoto druhu se jedná o trestný čin usmrcení na žádost, jehož ustanovení lze nalézt v článku 114. Pro nevyžádanou formu tohoto jednání by se jednalo o privilegovanou skutkovou podstatu trestného činu úmyslného usmrcení podle článku 111, vraždy podle článku 112 nebo zabití podle článku 113.
- Asistovaná sebevražda je beztrestná za podmínek stanovených v článku 115 švýcarského trestního zákoníku, který zní „*Svedení a pomoc k sebevraždě. Kdo ze sobeckých pohnutek svede někoho k sebevraždě nebo mu k tomu poskytne pomoc, trestá se, jestliže došlo k sebevraždě nebo k pokusu o ni, trestem odnětí svobody až na pět let nebo peněžitým trestem.*“⁹⁷ Typickým příkladem bude dodání smrtících látek, které si poté sama osoba aplikuje, nebude se tak jednat o pomoc nebo svedení dle shora uvedeného ustanovení.⁹⁸

o Nizozemsko

Z pohledu legislativy je tento stát považován za jeden z nejliberálnějších na světě. V rámci Evropy se jednalo o první zemi, která soudně rozhodla o beztrestnosti eutanazie. V lékařské praxi byla vykonávána od roku 1984, jelikož rozhodovací praxe soudů se k jejímu postihu stavěla negativně. Současně akceptovalo, za splnění předem definovaných podmínek, aktivní vyžádání eutanazie lékařem.⁹⁹

⁹⁷ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2687-3, opis citace s. 171-172.

⁹⁸ Tamtéž, s. 173.

⁹⁹ Tamtéž, s. 63.

Z dostupných pramenů bylo zjištěno, že tímto způsobem ročně zemře několik tisíc Nizozemců. Současná legislativa z roku 2002 ponechává obecnou trestnost usmrcení na žádost, avšak lékaře, který určitým způsobem ukončil lidský život, zavazuje k oznámení této skutečnosti veřejnému žalobci, a poté není jeho jednání trestným činem. V takovém případě se jedná o legalizovaný postup ukončení života, který se stal nesnesitelným. Společně s eutanazii má nizozemský trestní zákoník ustanovení v případech asistované sebevraždy a účasti na sebevraždě, které jsou výslovně odlišeny, aby předešel obtížím při rozhodování, o jaký čin se ve daném případě jedná.¹⁰⁰

Kritéria pro užití eutanazie jsou pevně stanovena, a to že žádost pacienta musí být svobodná, dobře uvážená, nezvratná, pevná a musí pocházet jen od něj. Současně musí pacientův stav působit nesnesitelné útrapy bez vyhlídek na zlepšení, o čemž musí být z pohledu jeho stavu a perspektivy informován. Eutanazie musí být provedena lékařem, který má povinnost provést konzultaci s alespoň jedním dalším lékařem, který pacienta vyšetřil a současně má zkušenosti z této oblasti. Stejně tak se musí jednat o poslední opatření, před kterým byly vyhledány a zohledněny všechny možnosti ke zlepšení pacientova stavu.¹⁰¹

o Belgie

Klíčovými aspekty pro legalizaci eutanazie byly zejména výrazná sekularizace belgické společnosti a vliv nizozemské lékařské praxe na konci života. Dále otevřený přístup odborné veřejnosti a benevolentní postup belgických trestně právních orgánů při asistované smrti ze strany lékařů.¹⁰²

Zákon z 25. října 2001, o eutanazii, v Belgii stanovil podmínky, které musí lékař splnit, aby se vyhnul trestní odpovědnosti v případě provedené eutanazie. Pacient musí být plnoletý nebo prohlášený za dospělého, současně musí být plně při smyslech v době podání žádosti. Ta musí být dobrovolná, uvážená a bez vnějšího

¹⁰⁰ SOLNAŘ, Vladimír. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9, s. 156-157.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 157.

¹⁰² DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2687-3, s. 148.

nátlaku. Další podmínkou je současně zdravotní stav pacienta, ve kterém trvale fyzicky nebo duševně trpí, přičemž tento stav nelze zmírnit a je způsoben nevyléčitelnou poruchou způsobenou nemocí nebo úrazem.¹⁰³

Současně musí být splněny i další podmínky, zejména pravdivé poučení pacienta o jeho zdravotním stavu, všech pravděpodobných možností aplikované léčby a použití paliativních prostředků. Lékař musí důsledně posoudit, jestli je pacientovo utrpení trvalé a jeho stav nezlepšitelný, současně jej musí opakovaně vyšetřit a tomuto zjištění věnovat dostatek času. Diagnóza musí být konzultována s jiným nezávislým lékařem a pacientovi musí být umožněno problém konzultovat s konkrétními osobami.¹⁰⁴

Zvláštností tohoto zákona je, že za utrpení považuje jak fyzické, tak i psychické. Současně je lékaři uložena povinnost, pokud eutanazie nenastane v krátké době, aby bylo provedeno další odborné posouzení této žádosti a stavu pacienta.¹⁰⁵

4.3 Přístup k eutanazii v České republice

Usmrcení na žádost z útrpnosti, je na našem území velmi diskutováno, zejména v souvislosti se svolením poškozeného. Otázka protiprávnosti usmrcení na přání je v trestně právní nauce probírána již od počátku osmnáctého století a i když se objevuje ve všech novějších návrzích trestních zákoníků, ale její provedení nebylo důsledné.¹⁰⁶

V roce 2004 byl dokončen vládní návrh k novému trestnímu zákoníku, ve kterém se v ustanoveních k trestným činům proti životu a zdraví objevilo i ustanovení skutkové podstaty usmrcení na žádost, které bylo upraveno § 118 respektive § 115, které znělo:

„§ 118 Usmrcení na žádost

¹⁰³ SOLNAŘ, Vladimír. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9, s. 158.

¹⁰⁴ SOLNAŘ, Vladimír. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9, s. 158.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 158.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 149.

(1) Kdo ze soucitu usmrtí nevléčitelně nemocnou osobu, která trpí somatickou nemocí, na její vážně míněnou a naléhavou žádost, bude potrestán odnětím svobody až na šest let.

(2) Vážně míněnou a naléhavou žádostí se rozumí svobodný a určitý projev vůle osoby starší osmnácti let, která není zbaven ani omezena ve způsobilosti k právním úkonům a není stížena duševní poruchou, jednoznačně a důrazně směřující k jejímu vlastnímu usmrcení.“¹⁰⁷

Zmíněná úprava nijak neřešila otázky odmítnutí léčby, zkrácení života v důsledku zvyšovaného přísunu léků tlumících bolest. Současně byla odmítnuta možnost aplikace této skutkové podstaty v případech psychických nemocí. Snahou tedy bylo rozlišení sankcí mezi vraždou a eutanazií, která by dle výše uvedeného ustanovení byla stále trestná. Přestože v řadách odborné veřejnosti panovala názorová shoda, že by měl být tento návrh přijat, tak nakonec byl zákonodárci odmítnut, zřejmě kvůli kritickému přístupu Křesťanskodemokratické unie – Československé strany lidové.¹⁰⁸

S dalším pokusem o legislativní zakotvení eutanazie přišla v roce 2008 senátorka Václava Domšová. Ve svém návrhu vycházela z belgického a oregonského práva, současně přinášela i nová specifika. Důstojnou smrtí se v tomto konceptu rozumělo ukončení života na vlastní a vědomou žádost pacienta, odbornou pomocí jiné osoby za předem stanovených podmínek. Prioritou tohoto návrhu bylo zavedení beztrestnosti v případech asistovaného sebeusmrcení a také možnosti ukončení života jinou osobu, pokud by nebylo možné tohoto cíle dosáhnout pomocí odborného lékaře. Návrh zákona předpokládal, že by žádost o asistovanou sebevraždu musela být písemná a podána osobou způsobilou k právním úkonům a při plném vědomí. Současně by žádost musela být dána po důkladném zvážení, dobrovolně a kdykoliv mohla být vzata zpět. Zdravotní stav byl definován jako beznadějný, s trvalým fyzickým nebo psychickým utrpením, v důsledku dlouhodobě závažné nebo nahodilé a nevléčitelné nemoci. Mezi samotným výkonem eutanazie a podáním žádosti měla být stanovena čtyř denní

¹⁰⁷ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2687-3, s. 212-213.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 213-214.

lhůta. Upraven byl v předmětném návrhu taktéž postup lékaře, který byl povinen pacienta podrobně seznámit s jeho zdravotním stavem, předpokládanou dobou života a možnými medicínskými postupy. Dále byl povinen vést s pacientem diskuzi, o jeho žádosti a musel nabýt přesvědčení, že neexistuje žádné jiné rozumné řešení.¹⁰⁹

Tento návrh však narazil na více kritických připomínek, zejména legislativně technického charakteru. Navrhovatelé se pokusili o několik změn, avšak ani tak nenašli pro návrh potřebnou politickou podporu. Dlužno dodat, že i odborná veřejnost se stavěla spíše proti jeho přijetí.¹¹⁰

¹⁰⁹ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2687-3, s. 214-215.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 216.

5 Procesní aspekty trestného činu účasti na sebevraždě

Tato závěrečná kapitola bude zaměřena na praktickou část, v které vymezím podstatné úkony v rámci prověřování tohoto trestného činu. Vytyčím hlavní úkoly, které by měly být provedeny a aby byl skutkový stav dostatečně zjištěn a případně objasněn. Vymezím situace s ohledem na správnou právní kvalifikaci a určení zda-li má být v daném případě nařízena soudní pitva. Současně zmíním a nejednotný postup při zahájení úkonů v trestním řízení a zajištění informací o výsledcích patologického vyšetření.

5.1 Prověřování trestného činu účasti na sebevraždě

Prvně je potřeba uvést, že činnost policie se řídí nejen zákonem č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudím (dále jen trestní řád), zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ale rovněž Pokyny policejního prezidenta, přičemž pro potřeby této práce uvedu zejména č. 103/2013, o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky v trestním řízení. Již v jeho prvních ustanoveních se lze setkat s pojmem podezřelé okolnosti, kterými jsou důvodné pochybnosti uváděné, pozůstalými nebo svědky, o příčině smrti nebo sebevraždě. Současně v článku čtyři stanovuje věcnou a funkční příslušnost, která v případě sebevražd spadá do kompetence oddělení obecné a hospodářské kriminality, dále útvaru analytiky a kybernetické kriminality. Výjimku tvoří suicidium policisty nebo zaměstnance policie mimo zdravotnické zařízení, v těchto případech spadají takové případy do díkce Generální inspekce bezpečnostních sborů.¹¹¹

Z uvedeného vyplývá, že šetření a prověřování všech případů sebevražd provádí výhradně policejní orgány služby kriminální policie a vyšetřování, která na místo činu vyjíždí společně s kriminalistickým technikem.

K samotnému prověřování je potřeba přistupovat důkladně, ať už se jedná o sebevraždu dokonanou nebo její pokus. Po příjezdu první hlídky na místo je vždy

¹¹¹ *Pokyn policejního prezidenta č. 103/2013* [online]. [citace 26.2023]. Dostupné z: <https://www.trestonline.cz/legislativa/pokyn-policejniho-prezidenta/>.

podstatné zjistit stav oběti pro případ první pomoci, současně zajistit místo činu a totožnost přítomných osob. Pakliže je na místě kriminalistický technik, probíhá již samotná prohlídka těla a okolí z důvodu nalezení a zajištění stop, o čemž se vždy sepíše protokol. Ten by měl mimo uvedené obsahovat dále podrobný popis těla (včetně jeho přesné polohy), místa, přístupových cest (vstupní dveře, okna, balkon). Taktéž je nutné zaevidovat klíčové rozměry místností, výšky oken a podobně. V neposlední řadě se musí zaznamenat klimatické podmínky v době provedení úkonu, jelikož počasí má vliv na zachování stop.

Ohledání místa činu nelze jednoznačně konkretizovat, jelikož se bude odvíjet od způsobu, jakým byla sebevražda spáchána. Důležité je zaměřit se na podezřelé okolnosti, které by nasvědčovaly přítomnosti a účasti jiné osoby. A pokud byla nařízena pitva, zajistit místo činu tak, aby nedošlo ke vstupu cizích osob, a to do doby, než bude znám předběžný výsledek patologického vyšetření. Toto opatření je z důvodu, pokud by během pitvy byly zjištěny skutečnosti, že se na sebevraždě podílela i jiná osoba a bylo by nutné provést opětovnou prohlídku v místě činu.

Ohledání ve smyslu § 113 trestního řádu je samostatným důkazním prostředkem, jehož cílem je objasnit přímým pozorováním skutečnosti důležité pro trestní řízení. Je to forma zachycení věcného důkazu, který nelze přenést a existuje předpoklad, že zanikne. Předmětem tohoto úkonu je místo, věc nebo člověk. Jedná se o důležitý způsob zjišťování pravdy, který sbližuje orgány činné v trestním řízení s okolnostmi případu, o kterých se přesvědčují vlastními smysly. Hlavní podmínkou ohledání je trvání odhalené skutečnosti.¹¹² Zpravidla je provedeno již v raném stadiu přípravného řízení a vyžaduje tedy, aby bylo provedeno důkladně a přesně, jelikož jeho opakování není, ve většině případů, možné z důvodu porušení předmětu ohledání. Mezi ohledání lze zahrnout prohlídku těla a jiné podobné úkony, prohlídku a pitvu mrtvoly a její exhumaci, ohledání věci a vyšetření duševního stavu.¹¹³

¹¹² CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 2. podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-374-2, s. 327.

¹¹³ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, s.411.

V případech sebevražd se lze nejčastěji setkat s pojmem prohlídka a pitva mrtvoly a její exhumace, a to pokud nastane podezření, že smrt byla způsobena trestným činem. Prohlídku provádí již na místě lékař, který stanoví předběžnou příčinu smrti, odhad času úmrtí a současně i okolnosti, jestli se na činu podílela i jiná osoba. Přítomen je i kriminalistický technik, který zadokumentuje všechny zjištěné skutečnosti a zajistí stopy, které byly na místě vyhledány. K tomuto je pořízena fotografická případně video dokumentace.

Podle rozhodnutí prohlížejícího lékaře je následně provedena buď zdravotní nebo soudní pitva. Zdravotní pitvu, jejíž ustanovení je v § 88 odst. 3 a 5 zákona č. 372/2011, provádějí poskytovatelé v oboru soudního lékařství při všech násilných úmrtích včetně sebevraždy.

Soudní pitva podle § 115 odst. 1 trestního řádu, se provádí při podezření, že smrt člověka byla způsobena trestným činem, v takovém případě musí být mrtvola prohlédnuta a pitvána. Nařízení tohoto úkonu je závislé na zjištěních již na místě, jestliže nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin. Z těchto důvodů je vždy podstatné odborné posouzení lékaře a jeho závěr, jestli na těle zemřelého nejsou například poranění srovnatelná se střelnou nebo jinou zbraní. Soudní pitvu, včetně prohlídky mrtvoly, provádějí zásadně dva znalci, tedy lékaři, s tím, že žádný z nich neošetřoval zemřelého pro nemoc, která smrti předcházela.¹¹⁴

Při samotném opatření podle § 105 odst. 1 trestního řádu, kterým policejní orgán nařizuje prohlídku a pitvu mrtvoly, jsou vedle provedení vnější a vnitřní prohlídky těla a sestavení pitevního nálezu, zpravidla vyhodnocuje:

- Jaká poranění a chorobné změny byly na těle zjištěny.
- Co bylo bezprostřední příčinou smrti, tedy zda nastala v souvislosti s těmito změnami přímo nebo souvislosti s přidruženými komplikacemi.
- Jaký byl mechanismus vzniku jednotlivých zjištěných poranění, ke kterým je potřeba stanovit jejich pořadí, stáří, vznik zaživa, zjištění účasti jiné osoby, zda vykazují známky obrany před útokem a jestli odpovídají úrazovému ději popsanému ve spisovém materiálu.

¹¹⁴ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, s.414.

- Stanovení doby smrti.
- V případě podezření na přítomnost návykových látek se přibere i znalec o z odvětví toxikologie, od kterého je požadováno provedení chemicko-toxikologického vyšetření biologického materiálu zajištěného při pitvě a stanovení zda byla zjištěna přítomnost těchto látek a v jakém množství.

Následné pohřbení mrtvoly, v případech provedené pitvy, je možné pouze se souhlasem státního zástupce, který o tomto rozhodne s největším urychlením.

Postup při šetření a prověřování sebevražd a úmrtí byl sjednocen metodickým doporučením Policejního prezidia ČR, který právní kvalifikaci, příslušnost a případné nařízení pitvy odvozuje od věku oběti a okolností úmrtí, viz tabulka č. 5.

Tabulka č. 5 – Metodické sjednocení postupu v případě sebevražd a náhlých úmrtí.

Případ	Právní kvalifikace	Příslušnost SKPV	Soudní pitva
Sebevražda dítěte mladšího 15 let	§ 144 odst. 1, 3 trestního zákoníku	Krajské ředitelství policie	vždy
Sebevražda dítěte staršího 15 let	§ 144 odst. 1, 2 trestního zákoníku	Územní odbor	vždy
Sebevražda dospělé osoby	§ 144 odst. 1 trestního zákoníku	Územní odbor	dle okolností
Náhlé úmrtí (objasněné okolnosti a stanovenou příčinou smrti)	Bez zahájení úkonů trestního řízení	Územní odbor	neprovádí se
Náhlé úmrtí (neobjasněné okolnosti)	Dle konkrétních okolností	Územní odbor	dle okolností

Zdroj: Policejní prezidium České republiky – šetření a prověřování případů sebevražd a úmrtí – metodické doporučení (úprava autorem).¹¹⁵

Dalším podstatným úkonem je výpověď poškozeného, pokud se jednalo o pokus sebevraždy, dále pak oznamovatele, blízkých osob a svědků. Podané vysvětlení musí být zaznamenáno se všemi podstatnými skutečnostmi. Hlavním cílem je zjistit pravý motiv, který může v případech trestného činu účasti na sebevraždě být

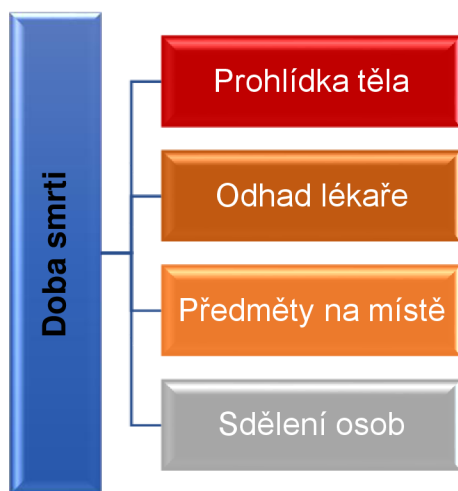
¹¹⁵ Policejní prezidium České republiky. *Šetření a prověřování případů sebevražd a úmrtí – metodické doporučení*. Neveřejný interní předpis ze dne 23.1.2023, č.j. PPR-5161/ČJ-2023-990320.

například ze soucitu, nebo ze zjištěných důvodů ve smyslu získání dědictví. Provedení tohoto úkonu je stěžejní zejména pro další průběh prověřování a stanovení kriminalistických verzí. Pakliže dojde k objasnění věci a jsou dány důvody zahájit trestní stíhání podle § 160 odst. 1 trestního řádu, provádí se výslech obviněného, který je pro průběh dokazování podstatný, jelikož tyto trestné činy jsou převážně páchany bez svědků. Příprava tohoto úkonu musí být důkladná, pečlivě zpracovaná a přizpůsobena povaze případu.

V rámci prověřování jsou podstatné i další úkony, ať už je to zajištění zdravotní dokumentace, kamerových systémů v místě a okolí, finančního šetření, prověrky v zaměstnání a zároveň i tzv. virtuálního života na sociálních sítích, které jsou v současné době hojně využívány.

Při objasňování sebevražd je velmi složité určit konkrétní úkony, jelikož se musí vyhodnocovat individuálně, podle druhu spáchání. Již od počátečních úkonů je vždy klíčové se zaměřit na dobu, příčinu a způsob smrti. Jejich objasnění by se mělo opírat o vícero zdrojů dle uvedených schémat.

Schéma č. 1

Zdroj: Policejní prezidium České republiky – šetření a prověřování případů sebevražd a úmrtí – metodické doporučení (úprava autorem).¹¹⁶

Schéma č. 2

¹¹⁶ Policejní prezidium České republiky. *Šetření a prověřování případů sebevražd a úmrtí – metodické doporučení*. Neveřejný interní předpis ze dne 23.1.2023, č.j. PPR-5161/ČJ-2023-990320.

5.2 Aktuální problematika ve smyslu § 158 odst. 3 trestního řádu

V rámci prověřování trestného činu účasti na sebevraždě je znám nejednotný postup v aplikační praxi policejních orgánů, zejména při právní kvalifikaci v záznamu o zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 trestního řádu, jelikož tyto případy jsou kvalifikovány chybně. Například podezření ze spáchání trestného činu podle § 144 trestního zákoníku, nebo dosud nekvalifikovaného trestného činu, případně jsou využívány právní kvalifikace některého z forem ublížení na zdraví. Je důležité si však uvědomit, že právě záznam o zahájení úkonů trestního řízení je rozhodné z hlediska dalšího procesního postupu a také věcné příslušnosti. V praxi také dochází k situacím, že tento záznam není sepsán a trestní řízení v dané věci tak není vůbec vedeno. Toto však připadá v úvahu pouze v případech, že se jedná o úmrtí, u kterého je již od počátku jakékoliv podezření ze spáchání trestného činu objektivně vyloučeno, typickým příkladem je přirozená smrt z chorobných příčin.

Zahájení úkonů v trestním řízení podle § 158 odst. 3 trestního řádu je podstatné z toho důvodu, že umožní neznámé okolnosti sebevraždy, nebo jejího pokusu, řádně objasnit pomocí procesních úkonů trestního řízení, zejména již uvedenou pitvou podle § 115 odst. 1 trestního řádu. Současně vyhodnocením stop zajištěných na místě činu, podáním vysvětlení, ale také zjištěním údajů o telekomunikačním provozu podle § 88a trestního řádu.

Zvýšená pozornost policejních orgánů by měla být zaměřena na situace, kdy spáchá sebevraždu, nebo se o ni pokusí dítě mladší patnácti let. V těchto případech je totiž podstatné, aby bylo takové jednání od počátku kvalifikováno podle § 144 odst. 1, 3 trestního zákoníku. Uvedený postup lze odůvodnit zejména tím, že u osob takto nízkého věku je suicidální jednání v rozporu s jejich základní mentální a psychickou přirozeností a je nezbytné zaměřit se na motiv, který vedl k sebedestrukčnímu chování. V průběhu prověřování obvykle vyjdou najevo vyhozené vztahy, nebo špatné zacházení s dítětem v rodině, sexuální zneužívání, školní šikana, případně kyberšikana. Tyto faktory mohou vést až k sebevražedným sklonům jedince a v případě, že takové zlé nakládání, ať už ve verbální nebo fyzické formě, bylo pachatelem vedeno s úmyslem vzbudit u dítěte

rozhodnutí spáchat sebevraždu, nebo se o ni alespoň pokusit, je uvedená právní kvalifikace opodstatněná.

5.3 Nejednotný postup Policie ČR – zdravotní pitvy

Druhá problematika, se kterou se lze při prověřování trestného činu účasti na sebevraždě setkat, je zajištění informací v případech zdravotní pitvy. Tyto informace jsou někdy v praxi vyžadovány dle ustanovení § 8 odst. 1 trestního řádu. K tomuto chybnému postupu se vyjádřil Ústavní soud v nálezu č. 2050/2014, z kterého vyplývá, že orgán činný v trestním řízení může informace o zdravotních údajích, kterými se rozumí i zpráva o provedené zdravotní pitvě, požadovat pouze po předchozím souhlasu soudu. Střet práva na ochranu soukromí s veřejným zájmem na vyšetřování trestné činnosti musí být vázán rozhodnutím soudu o zproštění mlčenlivosti. Současně zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotnických službách a podmínkách jejich poskytování není úpravou, která by obecně zprošťovala poskytovatele lékařské péče mlčenlivosti pro potřeby trestního řízení. Podle ustanovení § 51 odst. 2 písm. d) se za porušení povinné mlčenlivosti nepovažuje „sdělování údajů nebo jiných skutečností pro potřeby trestního řízení způsobem stanoveným právními předpisy upravujícími trestní řízení; za porušení povinné mlčenlivosti se rovněž nepovažuje sdělování údajů nebo jiných skutečností při plnění zákonem uložené povinnosti překazít nebo oznámit spáchání trestného činu.“¹¹⁷ Z tohoto vyplývá, že k prolomení mlčenlivosti v případech trestního řízení dojít může, avšak jen způsobem stanoveným trestním řádem, tedy postupem podle § 8 odst. 5 tohoto zákona, který v těchto případech výslovně vyžaduje předchozí souhlas soudce a pokud by ho nevydal, jednalo by se podle Ústavního soudu o jeho pochybení.

Tento postup se nevztahuje na případy pitvy podle § 115 trestního řádu nebo prohlídky těla podle § 114 trestního řádu, jelikož zde povinnost mlčenlivosti nevznikla. Lékař provádějící tyto úkony se neseznamuje s informacemi o zdravotním stavu v souvislosti s výkonem svého povolání, nýbrž v rámci úkonů

¹¹⁷ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování v posledním znění.

trestního řízení a ke sdělení výsledků pitvy nebo prohlídky nepotřebuje předchozí souhlas soudce podle § 8 odst. 5 trestního řádu.¹¹⁸

¹¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 10. března 2015, sp. zn. ÚS 2050/2014.

Závěr

Ve zpracované práci jsem se věnoval trestnému činu účasti na sebevraždě, který zcela jistě má v našem právním systému své opodstatnění.

Z první kapitoly vyplývá, že prvně se toto protiprávní jednání objevilo v trestním zákoně č. 86/1950, a to v § 226. Byla tím zakotvena pohnutka a pomoc k sebevraždě se zvýšenou ochranou osob mladších osmnácti let, stížených duševní chorobou nebo duševně nedostatečně vyvinutých. V tomto znění však bylo pamatováno pouze na dokonané sebevraždy, nikoliv jejich pokusy, čímž byla trestnost tohoto činu výrazně omezena. Zákonodárci si tohoto byli zřejmě vědomi, a proto došlo v zákoně č. 140/1961 k tížené změně, jelikož součástí ustanovení trestného činu účasti na sebevraždě podle § 230 byly trestné i případy, ve kterých došlo alespoň k jejímu pokusu. Současně přibyla i ochrana těhotných žen, avšak byla snížena horní hranice trestu odnětí svobody z deseti na osm let. Aktuální trestní zákoník ponechal základní skutkovou podstatu shodnou s předchozím zněním, avšak ochranu obětí vyčlenil do dvou skupin. V té první chránil děti a těhotné ženy s hrozícím trestem odnětí svobody ve výši dvou až osmi let. Ve druhé byly chráněny osoby stížené duševní poruchou, ale nově také děti mladší patnácti let, přičemž odsouzenému by v takovém případě hrozil opět trest odnětí svobody ve výši pěti až dvanácti let.

V kapitole věnované související judikatuře, jsem vybral tři rozsudky Nejvyššího soudu. Na těchto jsem si dal za cíl přednést možnosti objektivní stránky tohoto trestného činu ve smyslu pomoci a pohnutky i v podobě zlého zacházení. I když dva z těchto rozsudků byly nakonec Nejvyšším soudem zrušeny, jelikož pohnutka nebyla prokázána, přinesly pro mou práci tížený pohled z justiční praxe. Třetí rozsudek, kterým byl pachatel pravomocně odsouzen za pomoc k sebevraždě již naplnil stanovený cíl a do této práce jsem jej zařadil zejména z důvodu, že výrazně promluvil i do práva občanského. Odsouzenému, který svému otci pomohl ukončit život skokem do propasti, totiž bylo umožněno dědit, i když by, dle občanského zákoníku, měl být z tohoto práva vyloučen.

Zpracováním statistických údajů měly být odhaleny počty trestně stíhaných, obviněných a pravomocně odsouzených osob. Provedenou analýzou tak bylo

zjištěno, že v letech 2012 až 2021 bylo za tento trestný čin odsouzeno celkem jedenáct osob. Z tohoto jasně vyplývá, že účast na sebevraždě není natolik frekventovaným proviněním. K tomu jsem pro přehlednost použil srovnávací prvek jiných trestných činů proti životu a zdraví. Podíváme-li se na počet odsouzených za vraždu v období 2016-2021, tak se jednalo o 401 osob s uloženým trestem a za těžké ublížení na zdraví se jednalo o 878 rozsudků.

Následně jsem provedl komparaci českého trestního zákoníku se zvolenými státy v zahraničí, které byly vybrány zejména z hlediska společné historie a hranic. V tomto směru je důležité uvést, že znění skutkové podstaty se vesměs shoduje s evropskými zeměmi. Zmíním zde však slovenskou úpravou, která chrání poměrně širší škálu osob, zejména osoby blízké a vyššího věku. V Arménii a Albánii jsou dokonce vyčleněny i osoby na pachateli finančně nebo jinak závislé. Výše stanovených trestů ve formě odnětí svobody, jsou de facto podobné, jelikož hovoří o pěti letech. Nejvíce z těchto hranic vybočuje trestní úprava České republiky s horní hranicí až dvanácti let, následuje Spojené království ve výši čtrnácti let a Rumunsko, ve kterém dokonce hrozí i dvacetiletý trest. Samozřejmě se však jedná o případy v rámci kvalifikované skutkové podstaty tohoto trestného činu. Na druhou stranu z mého pohledu „pokrokovějšími“ státy jsou Rakousko, Německo, ale i Polsko, jelikož v rámci zákonů zahrnují i zabití na žádost. Byť i toto jednání je trestné, je zde však horní hranice trestu odnětí svobody ve výši pěti let. Podíváme-li se na konkrétní rozdíl s naší legislativou, která takový to trestný čin nezná, bylo by totiž pachatelovo jednání (v základní skutkové podstatě) kvalifikováno jako vražda podle § 140 odst. 1 trestního zákoníku, za kterou v případě odsouzení hrozí trest odnětí svobody ve výši deset až osmnáct let.

Z mého pohledu na aktuální ustanovení trestného činu účasti na sebevraždě v našem trestním zákoníku bych se, být zákonodárcem, zamyslel nad rozšířením chráněných osob. Významný smysl pro mě dává zejména obrana seniorů, kterým jsem se i proto v této práci věnoval v rámci kapitoly třetí, jakožto ohrožené skupině. Současně však vidím i snadnější podlehnutí vlivu pachatele ze stran osob blízkých nebo které jsou na něm finančně a jinak závislé. Z pohledu výše trestů se domnívám, že v případě prokázání pohnutky, zejména ze zjištěných důvodů, by mohly být i vyšší.

Součástí druhé kapitoly této práce je i pojem dekriminalizace sebevraždy. Dané téma mě zaujalo, jelikož až při zpracování a studování této problematiky jsem zjistil, že suicidální jednání dosahuje podstatně vyšších počtů, než jsem si myslel, a to nejen v České republice, ale i ve světě. Ze závěrečných zpráv světové zdravotnické organizace jsem se dozvěděl o studii zpracovanou skupinou BMC Psychiatrie, která vycházela z teorie, že za předpokladu nehrozícího trestního postihu by potenciální oběť pravděpodobně vyhledala lékařskou nebo jinou pomoc v jejím okolí. I když se v této fázi nejednalo o žádné průlomové zjištění, do diplomové práce jsem studii zařadil zejména z důvodu, abych osvětlil i tu skutečnost, že v současné době jsou stále státy, které pokusy sebevražd postihují. Zároveň byla pro mě přínosným zdrojem důležitých dat. Můj názor v tomto směru je však poněkud rozdílný, jelikož sebevraždu beru jako vlastní rozhodnutí osoby, která se nachází v konkrétní tíživé situaci, ať už zdravotní nebo psychické. Tuto se následně rozhodne řešit vlastním ukončením života, jedná tak z důvodu úlevy a jistě nedomýšlí možnosti trestního postihu v případě, že by se mu sebevražda nepodařila dokonat.

V třetí kapitole jsem se věnoval sebevraždě převážně z kriminologického hlediska, jelikož jsem považoval za podstatné tento jev dostatečně vysvětlit. Důležitou částí pro mě byla pasáž věnována příčinám, motivům a ohroženým skupinám. Aktuální ustanovení trestného činu účasti na sebevraždě totiž chrání mimo jiné děti, jelikož je zákon bere jako osoby ohrožené, které mohou snadněji podlehnout vlivu pachatele. Můj názor je však ten, že do této skupiny by měli minimálně patřit i senioři. Zároveň jsem provedl analýzu konkrétních statistických dat ke spáchaným sebevraždám, které jsem z pohledu věkových skupin srovnal se Slovenskem, Německem, Polskem a Rakouskem. Následně jsem se plně věnoval České republice a za sledované období, od roku 2011 do 2020, přednesl počty sebevražd s rozdíly mezi pohlavím, věkových skupin a způsoby, jakými byly spáchány.

Cílem čtvrté kapitoly bylo v krátkosti přednést vymezení pojmů k eutanazii a právní úpravy v zahraničí. Současně jsem se věnoval i vládním návrhům k trestnímu zákoníku, které obsahovaly zakotvení trestného činu usmrcení na žádost. Jednalo se o dva pokusy, které však nebyly tehdejšími zákonodárci přijaty. Mám-li k tomuto vyslovit svůj názor, tak já osobně bych se k takovému návrhu stavěl kladně, tedy

alespoň v jeho základní podstatě. Za svou policejní praxi jsem v rámci prověřování těchto trestných činů narazil na desítky sebevražd. Dovolím si říct, že většina z nich byla páchána lidmi, kteří trpěli ať už duševní nebo psychickou nemocí, a právě vlastní ukončení života pro ně bylo jakýmsi vysvobozením. Chápu, že toto téma je velice složité a zasahuje do většího spektra doktrín, nicméně si přiznejme, že těžko se rozhoduje o něčem, co neprožíváme. Dokud bolestí z nemoci (těch opravdu vážných) sami neprocházíme, nelze si to utrpení představit a jistě to na rozhodovací proces má vliv. Zároveň by bylo jistě humánnější umožnit takto nemocným lidem důstojnější smrt z rukou lékaře, než aby důsledkem bolestí se věšeli na lanech, skákali z výšky nebo pod vlak. Na druhou stranu si však jsem plně vědom i argumentů, že člověk vlivem takového utrpení již nerozhoduje plně zdravím rozumem (v některé fázi nemoci toho ani není schopen), ale nátlakem bolesti, které stejně podlehne a ukončí vlastní život, například jedním z výše uvedených způsobů. Proto zastávám názor, že na toto téma by se měly diskuze nejen na politické úrovni stále vést.

Pátá kapitola je již plně praktickou částí, ve které jsem se zaměřil na jednotlivé úkony v rámci prověřování tohoto trestného činu, zejména z pohledu ohledání místa činu. Jelikož případy sebevražd jsou různorodé a páchané různými způsoby nelze tak jasně konkretizovat postup na místě. Z mého pohledu je podstatný přístup, důslednost a zároveň praxe policisty. Společně s případnou soudní pitvou se jedná o stěžejní úkony, kterými lze zjistit důkazy k řádnému objasnění věci. Neméně podstatné jsou však i výslechy svědků a oznamovatele, šetření v místě se zaměřením na nové svědky a kamerové systémy, finanční šetření, zajištění zdravotní dokumentace, a také prověrky v zaměstnání nebo škole a sociálních sítí. K tomuto fenoménu bych rád uvedl, že technické možnosti současné doby umožňují nespočet příležitostí, pro cílené útoky na zranitelné skupiny, zejména děti, které jsou na nich velmi aktivní. Vysoce rizikovým faktorem v tomto ohledu je fakt, že ataky pachatele mohou dlouhodobě unikat pozornosti odpovědných osob, čímž se negativní vliv na psychiku dítěte může soustavně prohlubovat.

Závěrečnou část této práce jsem věnoval aktuální problematice v rámci prověřování sebevražd, a to zejména ve smyslu zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 trestního řádu a vyžadování informací o výsledcích

zdravotních pitvy. V těchto ohledech byl postup policie napříč Českou republikou nejednotný a cílem tedy bylo na tyto upozornit.

Zpracováním této diplomové práce jsem chtěl zjistit nedostatky právní úpravy ve smyslu trestného činu účasti na sebevraždě, které spatřuji zejména v mnou již uvedeném názoru, že by ochrana osob měla být rozšířena i o další rizikové skupiny, které mohou snadněji podlehnout vlivu pachatele. Zejména by se jednalo o seniory a pro mě osobně připadají i osoby blízké a finanční či jinak závislé. Stejně by tak bych se přikláněl k faktickému zvýšení trestu v případě pohnutky k sebevraždě zejména ze zjištěných důvodů. V případech pomoci, která by byla činěna například z lítosti k osobě, která trpí vážnou nemocí, bych tuto skutečnost minimálně zohlednil při rozhodování o výši trestu. Nicméně jsem přesvědčen, že ustanovení tohoto trestného činu je do právního systému České republiky zařazeno správně a smysluplně. Zároveň by jistě stálo za to, zahájit diskuzi na téma eutanazie, jelikož by spousty těžce nemocných osob mohlo ukončit svůj život důstojněji, rukou odborného lékaře a bez další bolesti. Současně si myslím, že vytyčené cíle se mi podařilo zpracovanou teoretickou a praktickou částí této práce patřičně naplnit a snad i případného čtenáře obohatit o nové informace a pohledy na danou problematiku.

Použitá literatura a zdroje

Monografie

BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2.

BEURS, D. P. de. *Mýty o sebevraždě: jak o ní přemýšlet a mluvit*. Přeložila Milena NOVÁKOVÁ. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1812-8.

CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 2. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-374-2.

DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty*. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2687-3.

FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0.

HAVRÁNKOVÁ, Olga. *Sebevražednost seniorů*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4822-4.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-395-7.

KOUTEK, Jiří a Jana KOCOURKOVÁ. *Sebevražedné chování*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-349-9.

KUČEROVÁ, Helena a Helena HAŠKOVCOVÁ. *Sebevraždy*. Praha: Galén, [2020]. ISBN 978-80-7492-485-9.

MOREWITZ, Stephen. *Handbook of forensic Sociology and Psychology*. New York: Springer, 2014. ISBN 978-1-4614-7177-6.

PROUZA, Daniel. *Trestní zákoník s judikaturou*. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-187-1.

SOLNAŘ, Vladimír. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-109-3.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠÁMAL, Pavel, František PÚRY a Stanislav RIZMAN. *Trestní zákon: komentář*. 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7.

ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-807-8.

TAUCHEN, Jaromír a Karel SCHELLE. *Trestné činy proti životu a zdraví včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2015. ISBN 978-80-7418-248-8.

TINKOVÁ, Daniela. *Bez zpěvu a bez zvonění: dekriminlizace sebevraždy mezi sekularizací a medikalizací v 17.-19. století*. Praha: Argo, 2021. ISBN 978-80-257-3524-4.

Úplné znění. Trestní předpisy. Ostrava: Sagit, 2021. ISBN 978-80-7488-474-0.

VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3., nezměněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 978-80-210-4056-4.

Právní normy

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 86/1950 Sb., *trestní zákon*, ve znění účinném od 30.12.1957 do 31.12.1961.

Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 140/1961Sb., *trestní zákon*, ve znění účinném do 31.12.2009.

Zákon č. 372/2011 Sb., *o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování*, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 418/2011 Sb., *o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatury

Nález Ústavního soudu ze dne 10. března 2015, sp. zn. ÚS 2050/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24.5.2017, sp. zn. 3 Tdo 380/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21.11.2018, sp. zn. 6 Tdo 1370/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16.6.2021, sp. zn. 24 Cdo 106/2021.

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 2.4.2019, sp. zn. ÚS 566/19.

Webové stránky a elektronické zdroje

BMC Psychiatry. *Decriminalizing suicide attempt in the 21st century* [online].

[citace 19.2.2023]. Dostupné z:

<https://bmcp psychiatry.biomedcentral.com/counter/pdf/10.1186/s12888-022-04060-5.pdf>.

Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich [online]. [citace 10.2.2023].

Dostupné z:

https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2021_I_242/BGBLA_2021_I_242.html.

C. H. BECK. *Trestní zákon č. 86/1950 Sb., ze dne 12. července 1950* [online]. [cit. 6.2.2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzguyf6obwfzygmrmrsgywta>.

Codul penal, legea nr. 286/2009 [online]. [citace 11.2.2023]. Dostupné z <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/223635>.

Český statistický úřad. *Sebevraždy v ČR 2011 až 2020* [online]. [citace 20.2.2023]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/142758738/13018721.pdf/152108b0-535e-4142-9f64-9c7bc06f4f1b?version=1.3>.

Gesamte Rechtsvorschrift für Strafgesetzbuch [online]. [citace 10.2.2023].

Dostupné z:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>.

InfoData: *přehled statistických listů trestních pro fyzické osoby* [online]. [citace 26.2.2023]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.

Kodeks karny [online]. [citace 10.2.2023]. Dostupné z: <https://www.infor.pl/akt-prawny/DZU.2022.150.0001138,ustawa-kodeks-karny.html>.

Penal code cap. 19 [online]. [citace 11.2.2023]. Dostupné z: <https://www.lawnet.gov.lk/penal-code-consolidated-2/>

Penal law 5737-1977 [online]. [citace 11.2.2023]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/daf/anti-bribery/anti-briberyconvention/43289694.pdf>.

Pokyn policejního prezidenta č. 103/2013 [online]. [citace 26.2023]. Dostupné z: <https://www.trestonline.cz/legislativa/pokyn-policejniho-prezidenta/>.

Strafgesetzbuch vom 4. Dezember 2022 [online]. [citace 10.2.2023]. Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>.

Suicide Act 1961 [online]. [citace 10.2.2023]. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Eliz2/9-10/60/body/2010-02-01#commentary-key-2cf99050ca2ede1b5b0d8086001e20be>.

The Penal Code, 1860 [online]. [citace 11.2.2023]. Dostupné z: <https://bangladesh.justiceaudit.org/wp-content/uploads/2018/07/Penal-Code-1860-Act-No.-XLV-of-1860.pdf>.

The Indian penal code [online]. [citace 11.2.2023]. Dostupné z: <https://legislative.gov.in/sites/default/files/A1860-45.pdf>.

Trestný zákon č. 300/2005 Z.z. [online]. [cit. 10.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>.

World Health Organization [online]. [citace 19.2.2023]. Dostupné z: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/suicide>.